

Registrum

aliquo et de quo est scdm noia has rela-
tões signi ficatā tenēt sicut diuerse ho-
minū psonē p̄alitatem. Nota tamen q̄
nec deus est sine p̄sona: nec p̄sona sine
deo et quia singulis p̄sonis attribuim⁹
aliquādo pp̄riā singularē, aliquādo vni
quasi pp̄rium qd̄ cōmune est alijs. Itā
cū dicimus solus p̄r est: in tribus p̄sois
qui a nullo est solus filius qui est de vno
et de quo vnus solus sp̄s. de quo nul-
lus est singlas p̄sonas noiantes singu-
lis pp̄riā attribuimus. Cū vero legim⁹
nemo nouit filiū nisi p̄r neq̄ p̄rem quis
no. ni. fi. et que sunt dei nemo cognouit
nisi sp̄s dei: q̄uis videat scriptura q̄
de vna dicit p̄sona negare de alijs com-
mune tamen est oibus q̄ singulis quasi
pp̄riū attribuit. Non em̄ ignorat pater
aut filius seipm̄ et que dei sūt neq̄ sp̄s.
p̄rem: aut filium. Cur aut̄ qm̄ q̄ de vno
quasi de solo dicit de alijs intelligat sa-
tis supra dictum est.

Ec de p̄cessione sp̄s facti alijs
cogētibus nō de me: sed de eo-
dem sp̄s. confidēs p̄ latinis cō-
tra grecos scribere et ea occasiōe de vni-
tate deitatis et de trinitate p̄sonarū ali-
quid addere p̄sū p̄s: q̄uis innumerabi-
les sicut inter illos qui latinis vtun̄ lit-
teris qui hoc meli⁹ q̄ eo facere possint.
Quicquid ergo dixi q̄ suscipiēdum sit
nō mihi attribuat: sed spiritu veritatis:
si aut̄ aliqd̄ ptuli q̄ aliquatenus corri-
gēdum sit mihi imputet nō sensui lati-
nitatis.

Explicit epl̄a de p̄cessione sp̄s facti.

Incipiūt capitula in librum de casu
dyaboli.

Mod etiā ad
angelos dicat: quid habes
quod nō accepisti: et a deo
non sit nisi bonus et eē et oē
bonū sit essētia et oīs cētia bonū. **Cap.**

Cur videat dyabolus ideo uō acce-
pisse pseuerantiā qz deus nō dedit. **II.**

Quo ideo dedit non dedit quia ille nō
accepit. **Capitulū. III.**

Quo ille peccauit: et voluit similis
esse deo. **Capitulū. IIII.**

Quo boni angeli ante casu malorum
peccare poterunt. **Capitulū. V.**

Quo boni confirmati sūt in suo sta-
tu et mali in casu suo. **Cap. VI.**

Questio an volūtas et eius conuer-
sio ad quod nō debet sic ipm̄ malum q̄
malos fecit et cur nō possit rational̄ crea-
tura p̄ se de malo cōuerti ad bonū sicut
potest de bono ad malū. **Cap. VII.**

Quo volūtas eius et conuersio sit nō
ipm̄ malum. **Capitulū. VIII.**

Quo iusticia sit ipz malū et sit nihil. **IX.**

Quo malū videat eē aliqd̄. **X.**

Quo malū et nihil nō possunt p̄biri
per nomē suū aliquid esse sed quasi ali-
quid. **Capitulū. XI.**

Quo angelus a se nō potuit habere vo-
luntatē primā et qd̄ multa dicitur pos-
se aliena potestate et nō posse aliena im-
potentia. **Capitulū. XII.**

Quo accepta sola volūtas beatitudi-
nis nec aliud posset velle: nec illā nō vel-
le et quicqd̄ vellet nō esset iusta v̄l iniu-
sta voluntas. **Capitulū. XIII.**

Quo similiter sit si sola accepta volun-
tas rectitudinis et idcirco vtrūq̄ volū-
tatem accepit simul et vt iust⁹ et vt bes-
tus esset. **Capitulū. XIII.**

Quo iusticia sit aliquid. **Cap. XV.**

Quo iniusticia nō sit nisi absentia debi-
te iusticie. **Capitulū. XVI.**

Cur deserto: angelus nō possit redi-
re ad iusticiam. **Capitulū. XVII.**

Quo malus angelus se fecit iniustū
et bon⁹ se iustū et q̄ malus sic debet deo
gr̄as p̄ bonis que accepit et deseruit si-
cut bonus q̄ seruauit accepta. **XVIII.**

Quo volūtas in q̄tū sit bonū est et nō
ita res mala sit. **Capitulū. XVIII.**

De casu

...malas voluntate
...accipiatur ab eo
...angelus nō potuit
...Capitulū. XX
...debere velle hoc
...Capitulū. XXI
...debere puniri
...Capitulū. XXII
...scire q̄si peccaret
...Capitulū. XXIII
...angelus b̄ scire
...Capitulū. XXIII
...solo dicit iā nō po-
...scire q̄si peccaret
...XX
...ad gl̄iam.
...XX
...noie mali e-
...facere
...XX
...Cap. XX
...in angeli qui
...XXV
...bonū
...XXVII
...dyaboli.

Ad apostolū
li. Quid habes quod non
accepisti dicit homines tri-
on et angelis. **Ab** Nullū
debet aliqd̄ a se. Ad eū scip-
m̄ qd̄ habet a se aliqd̄. De-
bet aliqd̄ nisi v̄l q̄ fecit et qu-
mo dicit est q̄ multatē p̄-
cipit aut̄ q̄ fecit aut̄ q̄ fecit. **Ab**
Sed neq̄ ipse facere
p̄t haberi nisi ab ipso
Pec̄ b̄ min⁹ dicit. **Ab** Jū-
ste et q̄ dicit h̄y et oia alia m-
p̄t aliquid et sicut a se nō

De casu dyaboli

Quo deus faciat malas voluntates et actiones et quod accipiatur ab eo. XX

Quo malus angelus non potuit scire se casurum esse. Capitulum. XXI.

Quo scit se non debere velle hoc quod volendo peccauit et debere puniri si peccaret. Capitulum. XXII.

Quo non debuit scire quasi peccaret puniretur. Capitulum. XXIII.

Quo etiam bonus angelus hoc scire non debuit. Capitulum. XXIII.

Quo ille si etiam solo dicitur iam non posse peccare: quia nunc habet scientiam ex casu dyaboli tamen illi sit ad gloriam. XXV.

Quo horremus audito nomine mali et quod facit opera que dicitur iniusticia facere: cum ipsa et malum nihil sit. Cap. XXVI.

Unde venit malum in angelum qui bonus erat. Capitulum. XXVII.

De potestate volendi quod non debuit bona fuit semper et ipsum velle bonum quantum ad esse. Capitulum. XXVIII.

Incipit dialogus beati anselmi Episcopi de casu dyaboli.

Quo etiam ad angelos dicitur quod habes quod non accepisti et a deo non sit nisi bonum et esse oem bonum sit essentia et ois essentia bonum. Capitulum. I.

Ilud aposto

li. Quid habes quod non accepisti dicitur hominibus tamen et angelis. Ad Nulla creatura habet aliquid a se. Quod enim seipsum a se non habet quod habet a se aliquid. Denique si non est aliud nisi vniuersum quod fecit et que facta sunt ab vno clarum est quia nullatenus potest haberi aliquid nisi quod fecit aut quod fecit. De Vere clarum. Ad Sed neque ipse factor neque quod factum est potest haberi nisi ab ipso factore. De Nec hoc minus clarum. Ad Ille igitur solus a se habet quicquid habet et omnia alia non nisi ab illo habet aliquid et sicut a se non in

si nihil habet ita ab illo non nisi aliquid habent. De Non plane video quare ais quod a deo non habet alia nisi aliquid. Nam quod fecit alius ut multa que videmus transire de esse ad non esse si sunt quod erant etiam si oino in nihilum non transierunt. Aut quod facit non esse quicquid non est nisi ille quod facit esse oem quod est. Item si non est aliquid nisi ideo quia deus facit necesse est ut quod non est idcirco non sit quia ipse non facit. Sicut ergo illa que sunt ab illo habent esse aliquid ita que non sunt vel que de esse transierunt ad non esse videntur ab eodem ipso habere esse nihil. Ad Non solum ille dicitur facere aliquid esse aut esse non aliquid quod facit ut sit quod non est aut non sit quod est sed etiam ille quod potest facere aliquid ut non sit et non facit dicitur facere esse non esse. Quippe non ille tamen dicitur facere aliquem nudum esse aut non esse indutum quod eum despoliat: sed et quod spoliatur eum prohibere possit non prohibet si ille dicitur proprie facere iste improprie. Cum enim iste dicitur quia fecit esse nudum aut non esse indutum non aliud intelligitur nisi quia cum posset non fecit non esse nudus aut maneret indutus. Hoc modo deus dicitur multa facere que non facit ut cum dicitur inducere interpretationem quam non defecit a temptatione cum possit. et facere non esse quod non est quam cum possit non facit esse. Ac si consideres ea que sunt cum transierunt ad non esse non ipse facit ea non esse. Quia namque non solum non est aliquid alia eentia nisi illo faciente sed nec aliquid tenent manere potest quod facta est nisi eodem ipso faciente ut maneat cum ipse desinit suare quod fecit: non ideo id quod erat redit in non esse: quia ipse facit non esse sed quia cessat facere esse. Nam et cum quasi irat destruedo aliud aufert esse: non est ab illo non esse sed illo tollente velut suum quod persisterat quod ab eo factum fuerat ut esset redit in non esse quod non ab illo sed a se: atque fieret habebat. Si enim ab aliquid tunicam repetas: quod persisteras illi modo ad tempus: non habet a te nuditatem sed te quod tuum erat tollente redit in id quod erat antequam indueretur a te. Itempe sicut a summo bono non est nisi bonum: et oem bonum est a summo bono ita a summa eentia

nō est nisi essentia et omnis essentia est a summa essentia: unde quoniam summum bonum est summa essentia assequens est ut omne bonum sit essentia: et omnis essentia bonum. Nihil ergo et non esse sicut est essentia non est bonum. Nihil itaque et non esse non est ab illo a quo non est nisi bonum et essentia.

D Aperte nunc video quia sicut bonum et esse non est nisi a deo: ita non est a deo nisi bonum et esse.

Ad Elide ne vllate nus putes cum in diuinis libris legimus aut cum secundum illos dicimus deum facere malum aut facere non esse: quia negatur propter quod dicitur: aut reprehendatur quia ita dicitur: sed non tamen debemus inherere proprietati verborum veritatem tegenti quantum inhiare proprietati veritatis sub multum genere locutionis latenti.

D Ista non nisi non intelligenti aut calumpniolo habes oportet dicere.

Ad Redi ad id quod incepisti et vide si non solum homini sed et angelo potest dici quia non habet quod non accipit.

Cur videatur diabolus ideo non accepisse perseuerantiam quia deus non dedit.

Capitulū. ij. Dis.

Atis patet non minus angelo quam homini conuenire. Constat ergo: quod ille angelus qui stetit in veritate sicut ideo perseuerauit: quia perseuerantiam habuit: ita ideo perseuerantiam habuit quia accepit: et ideo accepit: quia deus dedit id. Consequens est igitur quia ille qui in veritate non stetit quemadmodum: ideo non perseuerauit: quia perseuerantiam habuit: sic ideo non habuit perseuerantiam: quia non accepit: et ideo non accepit: quia deus non dedit. Si ergo potes: volo ut ostendas mihi culpam eius cum ideo non perseuerauit: quia ille non dedit quo non dante nihil habere potuit. Certus sum enim etiam si non videam non illum nisi iuste a summo iusto dampnatum: nec sine culpa iuste illum potuisse dampnari.

Ad Unde putas consequi si bonus angelus: ideo accepit

perseuerantiam: quia deus dedit malum ideo non accepisse. quia deus non dedit.

D Quia si bono angelo datio est causa acceptiois puto non dationem esse malo angelo causam non acceptiois: et si ponitur non datio inde necessariam esse causam ut sequatur non acceptio ut omnes scimus: quia cum non accipimus quod volumus non ideo non datur quia non accepimus: sed ideo non accipimus: quia non datur. Denique quoscumque legi aut audiui facere questioem hanc hac ratione eam in quantum me mihi constituunt: quia si bonus angelus ideo accepit: quia deus dedit: malus angelus ideo non accepit: quia deus non dedit nec meminim me adhuc huius consequentie solutionem vidisse.

Quia ideo deus non dedit: quia ille non accepit.

Capitulū. iij. Ad

Ulla est ibi consequentia: potest enim non dare non esse causa non accipiendi: etiam si dare semper est causa accipiendi.

D Ergo si ponatur non dare non necesse est sequi non accipere. Quare potest esse accipere etiam si non sit dare.

Ad Non est ita.

D Exemplo volo mihi ostendas: quod dicitur. **Ad** Si ergo porrigo tibi aliquid et tu accipis non ideo do quia accipis sed ideo accipis: quia do et est datio causa acceptiois.

D Ita est.

Ad Quid si ipsum porrigo alio non et accepit: ille ne ideo non accipit quia non do.

D Potius videtur quia tu ideo non das: quia ille non accipit.

Ad Hic igitur non dare non est causa non accipiendi: etiam si pono non me dedisse: causa est consequendi illum non accepisse. Aliud namque est rem causam esse alterius rei aliquid positioem rei esse causam ut sequatur aliquid. Cum enim incendium non sit causa ignis: sed ignis incedit positio tamen incendij semper causa est sequatur esse ignem.

Si enim est incendium necesse est ignem esse.

D Necesse est me sic esse fati.

Ad Elides ergo ut puto si tu ideo accepisti

De casu dyaboli

quia ego dedi non tamē idcirco conse-
 qui illū qui nō accepit: ideo non accepit
 se quia ego nō dedi: et tamē consequi: qz
 si ego nō dedi ille nō accepit. **D** Uti
 deo et placet. mihi quia video. **Ab**
 An amplius dubitas: qz sicut angel^o q
 stetit: ideo accepit pseueratiā qz de^o de-
 dit ita non statim idcirco deus non de-
 dit: qz ille nō accepit. **D** Non dum
 mihi h ostēdisti: sed illud tm̄ sufficiēter
 demōstrasti scilicet nō esse cōsequēs ex
 eo: qz bonus angelus ideo accepit quia
 deus dedit: malū ideo non accepisse: qz
 deus nō dedit. Si em̄ vis asserere deus
 illi ideo non dedisse qz nō accepit: que-
 ro cur nō accepit. Aut qz nō potuit: aut
 qz non voluit. **Itā** si non habuit ptātez
 aut volūtatem accipiēdi: deus nō dedit
 Si em̄ deus dedisset p certo habuisset.
 Quare si nō potuit habere ptātem: aut
 volūtatem accipiēdi pseueratiā: nisi
 dāte deo quid peccauit si nō accepit: qd
 deus illi nō dedit: posse aut velle accipe
Ab Deus dedit illi potestatem et vo-
 lūtatem accipiēdi pseueratiā. **D**
 Accepit igit quod deus dedit et habuit
 it quod accepit. **Ab** Vere habuit et
 accepit. **D** Accepit ergo et habuit
 perseueratiā. **Ab** Non accepit et
 ideo non habuit. **D** Nōne dixisti
 deū illi dedisse et illū accepisse potesta-
 tem et volūtatem accipiēdi pseueratiāz
Ab Dixi sed nō dixi deū illi dedisse ac-
 cipere pseueratiā: sed tm̄ velle et posse
 pseueratiāz accipere. **D** Ergo si vo-
 luit et potuit accepit pseueratiā. **Ab**
 Non est necessariū consequēs. **D**
 Nō video cur n̄ nisi mihi ostēdas. **Ab**
 Incepisti unqz aliqd cū volūtate et po-
 testate pficiēdi: quod tamē voluntate
 ante finem rei mutata nō p̄cisti. **D**
 Sepe. **Ab** Voluisti igit et potuit
 si pseuerare in quo nō pseuerasti. **D**
 Volui vtiqz sed non pseueravi in volū-
 tate et ideo nō pseueravi in actōe. **Ab**

Quare non pseuerasti in volūtate. **D**
 Quia nō volui. **Ab** Nonne q̄diu
 voluisti pseuerare in actōe voluisti pse-
 uerare in ip̄a volūtate. **D** Nō pos-
 sū negare. **Ab** Cur ergo dicis nō vo-
 luisse pseuerare in illa. **D** Item re-
 spōderem: quia pseuerare volui sed nō
 pseueravi in hac volūtate nisi rez vide-
 rem in infinitū pcedere te semp idipm̄
 interrogātez me eadē respōdente. **Ab**
 Non ergo debes dicere ideo non volui
 pseuerare in volūtate huius volūtatis.
 Sed cum queris: quare non pseuerasti
 in actōe in qua voluisti potuisti pseue-
 rare respōdere potes vel debes: qz non
 pseueravi in volūtate. Quod si queris
 itez quare non pseuerasti in voluntate
 alia causa reddēda est: vnde scilicet cō-
 tingerit defectus illius volūtatis qz quia
 non pseuerasti velle volūtatem. **Itō** em̄
 respōdēdo aliud ostendis qz idipm̄ q
 q̄ritur: id est non pseuerasti in volūta-
 tate pseuerādi in actōe. **D** Uideo
 quia nō videbam quid dicerem. **Ab**
 Dic ergo vno verbo quid sit pseuerare:
 q̄tum res exigit in faciēdo aliqd. **D**
 Perficere. Nam pseuerare in scribēdo
 aliud dicimus pscribere inducēdo pdu-
 cere. **Ab** Dicamus igit similit: etiā
 si nō sit i vsu q pseuerare in volūtate sit
 pse. velle. **D** Ita fiat. **Ab** Cū
 ergo non p̄cisti q voluisti: et potuisti
 cur non p̄cisti. **D** Qz nō. pse. vo-
 luit. **Ab** Ita ergo dic quia dyabol^o
 qui accepit velle et posse accipere pseue-
 ratiā et velle et posse pseuerare: ideo
 non accepit nec pseueravit qz non. pse.
 voluit. **D** Itē quero quare nō. pse.
 voluit. **Ab** Cū em̄ dicis quia nō. pse. voluit
 quod voluit: tale est ac si dicas qd volu-
 it prius postea nō voluit. **Ab** Ergo nō
 voluit quod prius voluit: quare nō vo-
 luit nisi quia nō habuit volūtatez. **Itō**
 dico volūtatem: quā pri^o habuit cū vo-
 luerit s̄ quā non habuit cum non voluit

Hanc aut volūtatē quare non habuit nisi quia non accepit. Quare aut nō accepit nisi qz deus nō dedit. sed ideo de⁹ non dedit qz ille nō accepit. **Ad** Itē dico qz nō ideo nō accepit. qz deus non dedit: sed ideo deus nō dedit: qz ille nō accepit. **D** Hoc ostēde. **Ad** Spōte dimisit volūtatē quā habuit. et sicut accepit habet quousqz habuit: ita potuit accipere: semp tenere qd deseruit. **Sz** qz deseruit nō accepit. Quod ḡ ideo nō accepit tenere qz deseruit nō ideo nō accepit qz deus non dedit sed deus nō dedit qz ille nō accepit. Quis nō videat: qz nō ideo nō voluit tenere qz deseruit: s̄ ideo deseruit qz nō voluit tenē. Semp nāqz tenēti prius est nō velle tenere qz velle deserere. Ideo em̄ vult aliqz deserere qd tenet qz non vult tenere. **D** Quero igit quare tenere nō voluit qz tenebat nisi qz deus nō dedit velle. **Ad** Non semp prius est nō velle tenere: qz velle deserere. **D** Quādo nō sit ostēde mihi. **Ad** Quādo aliquādo rez ppter se nō vis tenere s̄ deserere vt car bonē ignitū in manu nuda positū: tunc forsitan prius est nō velle tenere qz velle deserere et ideo vis deserere qz nō vis tenere. Prius em̄ qz teneas nō vis tenere velle aut deserere nō potes nisi cū tenes. Cū aut tenes quod nō ppter aliud vis tenere: nec tamen propter aliquid deserere vis et magis vis aliqd qd non potes habere nisi deseras qd tenes tūc velle deserere prius est qz nō velle tenere. Avarus nāqz cū vult tenere nūmum et mauult panē quē nequit h̄re nisi nūmū det: prius vult dare: id est deserere nūmū quā nō velit tenere: non qm̄ illud ideo vult dare qz nō vult tenere quia vt panē habeat necesse habet dare. **Itaz** ante qz habeat vult tenē et habere: et cū habet nequa qz nō vult tenere: qz diu nō habet necesse deserere. **D** Cleruz est. **Ad** Non ergo semp est prius nō vel-

le tenere qz velle deserere sed aliquādo prius est velle deserere. **D** Nō possū negare. **Ad** Dic ergo qz nō ideo nō voluit cū debuit: et qz debuit qz volūtas deficit deo dare deficientē: sed qz ipse volendo quod nō debuit bonā volūtatē expulit mala supueniēte. Quapropt̄ n̄ ideo nō habuit bonā volūtatē pseueratē aut nō accepit qz deus nō dedit: s̄ ideo de⁹ nō dedit qz ille volēdo qd nō debuit eā defuit et eā deserēdo nō tenuit.

Quo ille peccauit et voluit similis esse deo. **Capitulū. III. D**

Intelligo qd dicis. **Ad** Dubitas adhuc dyabolū non ideo voluisse deserere qd habebat: qz non voluit tenere s̄ ideo nō voluisse tenere qz voluit deserere. **D** Nō dubito sic esse posse sed nōdū fecisti me certū sic esse. Prius ergo ostēde qd voluit habere quod non habebat vt vellet deserere qd tenebat sicut i auaro mōstrasti. Deide si nihil tradici poterit ita eē me non dubitare fatebor. **Ad** Peccasti se illū non dubitas qm̄ a iusto deo non potuit iuste dāpnari. Sed queris quō peccauit. **D** Ita est. **Ad** Si iusticiam pseuerāter seruasset nō peccasset vmqz nec miser esset: **D** Ita credimus. **Ad** Iusticiam vero nullus seruat nisi volēdo quod debet neqz deserit nisi volēdo quod non debet. **D** Nulli dubiū. **Ad** Volendo aliud igit quod velle tūc nō debebat deseruit iusticiā et sic peccauit. **D** Ita sequitur Sed quero quid voluit. **Ad** Erudit quid habebat debebat velle. **D** Debebat vero velle quod a deo acceperat: nec h̄ volendo peccauit. **Ad** Voluit igit aliqd qd nō habebat nec tūc velle debebat sicut eua simil voluit eē dijs prius qz deus h̄ vellet. **D** Nec h̄ ita sequi negare queo. **Ad** Nihil autē velle poterat nisi iusticiā aut comodum ex commodis em̄ p̄stat b̄tudo quā vult

De casu dyaboli

ois rationalis natura. **D** In nobis
possumus h̄ cognoscere qui nihil volu-
mus nisi q̄ iustū et comodū putamus.
A Iusticiā vero volendo peccare nō
potuit. **D** Verum est. **A** Pec-
cauit ergo volendo aliquod comodum
quod nec habebat nec tūc velle debuit.
quod tamē ad augmētuz beatitudinis
esse illi poterat. **D** Palā est qm̄ alr
non potuit. **A** Lernis vtputo: qz
plus aliquid q̄ accepit inordinate volē-
do volūtatem suam extra iusticiā extē-
dit. **D** Aperte nūc video qz peccauit
et volēdo quod nō debuit z nolēdo qd̄
debuit: z palā est qz ido nō voluit plus
q̄ debuit qz noluit tenere iusticiā: s̄ ido
iusticiā nō tenuit qz aliqd̄ voluit qd̄ vo-
lendo illā deseruit sicut in auaro de nū-
mo et pane mōstrasti. **D** At cum h̄
voluit qd̄ deus illū velle nolebat volu-
it inordinate similis esse deo. **D** Si
deus cogitari nō potest nisi ita solus vt
nihil illi simile cogitari possit quō potu-
it dyabolus velle q̄ nō potuit cogitare
Non em̄ ita obtuse mētis erat: vt nihil
aliud simile deo cogitari posse nesciret.
A Et iā si voluit oīno par cē deo s̄ ali-
ud min⁹ deo cōtra volūtate dei h̄ volu-
it inordinate similē eē deo qz ppria volū-
tate q̄ nulli subdita fuit voluit aliō. So-
lius em̄ dei eē debet sic volūtate ppria
velle aliud vt supiorē nō seq̄tur volūta-
tē. **D** Ita ē. **A** Nō solū aut voluit
eē equal deo qz p̄sūpsit h̄re ppriā volū-
tate s̄ etiā maior voluit eē volēdo qd̄ d̄
illū velle nolebat qm̄ volūtate suā sup̄-
volūtate dei posuit. **D** Satis liquet
A Iā tibi manifestū eē puto ex rōib⁹
suppositis dyabolū spōte dimisisse vel-
le qd̄ debebat et iuste amisisse qd̄ habe-
bat qz spōte et iniuste voluit qd̄ non ha-
bebat et velle nō debebat. **D** Nihil
puto manifesti⁹. **A** Quisi ḡ bon⁹
angel⁹ ideo accepit p̄seueratiā: qz deus
dedit nō ideo nō accepit: m̄ mal⁹ ange-

lus qz de⁹ nō dedit: s̄ de⁹ ideo nō dedit
qz ille nō accepit: et ido nō accepit qz ac-
cipē noluit. **D** Abihi qd̄ē satisfecisti
ad ea q̄ quero vt nec in h̄is q̄ pponis:
nec in ip̄a p̄sequētia p̄clusionū tuarū nō-
lā videā s̄esu meo titubare veritatem.

D Boni angeli ante casū maloz pec-
care potuerūt. **Cap. V.** **A**

Etas ne bonos anglos similit̄
p potuisse peccare anteq̄ mali ca-
derēt. **D** Puto Sz rōe cōpre-
hēdē vellē. **A** Hoc certū habes qz si
nō potuerūt peccare nō potestate s̄ ne-
cessitate suauerūt iusticiā. Quare non
magis merueft gr̄am a deo qz steterunt
alijs cadētib⁹ q̄ qz suauerūt rōnabilita-
tē quā pdē nequēft Sz nec iusti recte si
h̄i cōsideres dicerēt: **D** Sic mon-
strat ratio.

Quō boni confirmati sūt in suo sta-
tu et mali in casu suo. **Cap. VI.** **A**

Li ḡ q̄ cecidēft si nō peccassēt
i cū possēt tāto meliores eēt. q̄
isti q̄to et x̄e eēt iusti et gr̄am
a deo merent̄. Unde sequitur quia aut
electi homines maiores z meliores erūt
angelis bonis aut reprobi angeli p̄fecte
non restaurabūtur: qm̄ non tales erunt
homines qui pro illis sumūtur quales
illī futurū erant. **D** Hec duo peni-
tus neganda existimo. **A** Pote-
rūt igit̄ boni angeli peccare ante casuz
maloz nec aliter q̄ sicut ostensū ē de ill⁹
qui peccauerūt. **D** Aliter esse posse
non video. **A** Illi itaqz angeli q̄
magis voluerūt iusticiā quā habebant
q̄ illud plus: quod non habebant bo-
ni quod quasi propter iustaz q̄tū ad vo-
lūtate p̄tinuit pdiderūt iustitia retribu-
ente acceperunt z de illo: qd̄ habebāt in
vera securitate permāserūt. Quapro-
pter a deo sunt profecti vt sūt adepti q̄c-
quid potuerūt velle nec iā videāt qd̄ pl⁹
velle possūt z pp̄ h̄ peccare nequūt Illi
x̄o angli q̄ maluerūt illō plus qd̄ nōdū

de illis dari volebat: quod stare in iusticia: in qua facti erant eadem iusticia iudicantur illud propter quod illam contempserunt neque quod obtinuerunt quod tenebant bonum amiserunt. Sic ergo distincti sunt angeli ut ad heredes iusticie nullum velle bonum possint quo non gaudeant et deserentes illam nullum velle que aut quo non careant. **D** Nihil pulchrius aut iustius hac distinctioe Sed si posses dicere velle audire cuiusmodi comodum illud fuit quod et boni angeli iuste volendo sic perfecerunt et mali iniuste concupiscendo sic defecerunt. **Ab** Quid illud fuerit si video sed quicquid fuerit sufficit scire quod fuit aliquid ad quod crescere potuerit quod non acceperunt quando creati sunt ut ad illud suo merito proficerent.

Questio an voluntas et eius conuersio ad quod non debet sic ipsum malum quod malos facit et cur non possit rationalis creatura pro se de malo conuertere ad bonum sicut potest de bono ad malum. **Cap. VII. D**

T nobis nunc sufficiat hucusque de hoc inuestigare. Sed nescio quid sit ut cum me speret ad finem questionis iam perungere tunc magis videam velut de raditibus succisae questionum alias pullulantes consergere. Ecce enim cum manifestissime videam perversum angelum nulla ratione deuenire potuisse in immoderatam boni indigentiam non propter immoderatam concupiscentiam non parum me mouet unde de ipsam inordinatam habuit voluntatem. Si enim bona fuit propter bonam voluntatem de tanto bono cecidit in tantum malum. Item si bona fuit deus illam illi dedit: quia non nisi nihil habuit a se. Si ergo voluit quod deus dedit velle quod peccauit Aut si a se habuit hanc voluntatem habuit a se aliquid bonum quod non accepit. Quod si mala est et aliquid est iterum occurrit quod non nisi a deo est a quo omne quod aliquid est. Et similiter queri potest quod peccauit habendo voluntatem quam deus dedit aut quod potuit deus dare malam voluntatem. Si vero ma-

la voluntas ab ipso dyabolo fuit et aliquid est habuit aliquid a se et non est omnis eentia bona nec malum erit nihil sicut solem? dicere si quidem mala voluntas eentia est aut si mala voluntas nihil est propter nihil et ideo sine causa tam grauius datus est. Quod autem dico de voluntate huiusmodi potest de concupiscentia siue desiderio quoniam et concupiscentia et desiderium voluntas est et sicut est bona et mala voluntas ita est et bona et mala concupiscentia et bonum et malum desiderium. Quod si dicitur quod voluntas est aliqua eentia et ideo bonum est aliquid si conuersa ad hoc quod debet velle fit bona voluntas ad id vero quod non debet conuersa dicitur voluntas mala. Quicquid dixi de voluntate video posse dici de ipsa conuersione voluntatis. Mouet enim multum me unde ipsam perversam habuit dyabolo voluntatis persione et cetera que de voluntate modo dixi. Est adhuc aliquid quod valde miror cum considero hanc voluntatis conuersionem cur videlicet deus tale fecerit illam naturam quam tanta excellentia sublimauerat ut de eo quod debuit velle posse conuertere voluntatem suam ad id quod non debuit sed de eo quod non debet non possit ad id quod debet: cum magis videam potestatem debuisse talis creatura a tali factore accipere faciendi bonum: ad quod facta sunt que faciendi malum ad quod videtur facta esse. Quod etiam in natura que potest quoniam credimus nullum hominem posse bonam voluntatem habere nisi dante deo mala vero semper habere posse sola permissione dei. **Ab**

Quod voluntas et conuersio sit non ipsa mala. **Capitulum VIII. Ab**

Et voluntatem nec voluntatis persionem puto negari posse aliquid esse. Ita et si non sunt substantie non tamen per bari potest eas non esse eentias quoniam multe sunt eentie propter illam que proprie dicitur substantia. Denique quod bona non magis est aliquid quam mala voluntas nec est ista magis malum quam illa bonum. Non enim magis est aliquid voluntas que vult dare misericordiam quam illa que vult rape violenter

... illa bonum
... voluntas est ipse mal
... dicitur erit et bona
... quod fit aliquid bon
... erit nihil si est ip
... esse nihil. **Ab**
... ipse si ma
... erit: quoniam ipse si ma
... voluntas. Quare
... voluntas. Quare
... facit pro potest
... quoniam ipse est bonu
... erit. Sed falli est mal
... voluntatem siue bonu
... mala voluntate
... facit: sicut nec
... quod bonos fac
... voluntate potest con
... voluntas. Non e
... conuersio illa qu
... de rapina ad tribu
... eandem voluntate
... cetera que de
... dicit. **Ab**
... ut afferis. **Ab**
... mala neque quia vo
... est ipse malum quo em
... malus quod nihil est vici
... nec bona voluntate
... quod bonum sunt.
... malum et fit
Capitulum IX.
... ergo dicimus ipse malu
... malos facit: et quid ip
... quod bonos facit. **Ab**
... dicere dicimus ipse bonu
... est iustitiam et bonie
... voluntas bona siue iustit
... vero ipse malum esse quod n
... dicimus esse quod bonu
... et mala voluntates fit
... eandem inuoluntate non aliu
... quod punitum iustitiam
... prima data ratione
... ipse dante ab ipse dante
... perversa si facta recta ad
... sicut in ipse rectitud

De casu dyaboli

nec magis hoc malū: q̄ illa bonum est. Ergo si mala voluntas est ip̄m malum quo malus aliquis dicitur erit et bona voluntas ip̄m bonū quo fit aliquis bonus sed mala volūtas erit nihil si est ipsum malū quod credimus esse nihil. Bona igitur volūtas nihil erit: qm̄ ip̄a si magis est aliqd̄ q̄ mala volūtas. Quare ip̄m bonū quod bonos facit inō poterimus negare nihil esse qm̄ ip̄m est bona volūtas que nihil erit. Sed falsū eē nullus ambigit bonā volūtatē siue bonū ip̄sū esse nihil. Itaq; mala volūtas nō est ip̄m malū qd̄ malos facit: sicut nec bōa volūtas ē ip̄m bonū qd̄ bonos facit: h̄ ip̄m q̄ dixi de volūtatē potest considerare in conuersiōe volūtatē. Nō enim magis est aliquid conuersio illa que conuertit volūtatē de rapina ad tribuēduz q̄ illa que conuertit eandē volūtatē de largitate ad auaritatē et cetera q̄ de voluntate pauloan̄ dixi. **D** Mihi quoq; idip̄m videt̄ vt asseris. **A** Res q̄ ergo volūtas mala neq; praua volūtatē conuersio est ip̄m malū quo angelus vel hō fit malus qd̄ nihil eē dicim⁹: nec bona volūtas: nec bona voluntatis conuersio est bonū quo boni fiunt.

Qui iustitia sit ipsum malū et sit nihil.

Capitulum IX. **D**

Quid ergo dicimus ip̄m malum quod malos facit: et quid ipsū bonū quod bonos facit. **A** Iustitiā credere dicimus ip̄s bonū quo fiūt boni id est iusti et angeli et homines et quo ip̄a volūtas bona siue iusta dicitur. Injustitiā vero ip̄m malū esse quod nihil aliud dicimus esse q̄ boni priuationem quod malos et malā volūtatē facit et ideo eandem injustitiā non aliud esse asserimus q̄ priuatōem iustitię. **Q**ui enim voluntas primū data rationali naturez siml̄ in ip̄a datōe ab ip̄o datore p̄uersa imo nō p̄uersa s̄ facta recta ad h̄ quod velle debuit stetit in ip̄a rectitudi-

ne q̄ dicimus veritatē: siue iustitiā in qua facta fuit iusta fuit. **L**ū vero auertit se ab eo quod debuit et conuertit se ad id quod non debuit nō stetit in originali vt ita dicā rectitudine in qua facta est quā cū deseruit magnū aliud perdidit: et nihil pro ea nisi priuatōem eius q̄ nō tam habet essētiā: q̄ iniustitiā nominamus suscepit.

Quō malū videat̄ esse aliqd̄. **L**a X. **D** Quod dicit̄ malū esse priuatōem

q̄ boni concedo sed nihilominus video bonū priuatōem esse mali. Et sicut percipio in priuatione mali aliqd̄: aliqd̄ fieri quod bonuz dicimus: ita animaduerto in priuatōe bōi aliqd̄: aliud fieri quod malū dicimus. **Q**uare propt̄ licet quibusdam argumētis malum nihil esse probetur: vt qm̄ malū nō nisi vitiiū aut corruptio est que nullo mō sunt nisi in aliqua essētiā: et q̄to magis ibi sunt tāto magis illā redigūt in nihilum et si eadem essentia omnino deueniat ad nihil vitiiū quoq; et corruptō inueniūtur nihil licet in q̄ sic: aut alio mō probetur nihil esse malum nō potest minus mēs nisi sola fide acquiescere: si nō illud mihi auferat̄ quod mihi etiā probat malum non nisi aliqd̄ esse. **N**am cū auditur nomen mali frustra horret corda nostra quod in hui⁹ nominis significatōe intelligūt: si nihil significet hoc nomine. **I**tem si vox hec scilicet malum nomē est vtq; significatū est. **S**i autē significatū est significat sed non nisi aliqd̄ significat. **Q**uō ergo malū est nihil si quod significat nomine eius est aliqd̄. **D**eniq; cum manēte iustitiā tāta videatur trāquillitas tanta quies vt in multis nihil aliud videat̄ iustitiā q̄ qui escē a malo sicut ē castitas patiētia recedente aut iustitiā tā diuersus tam laboriosus tamq; multiplex occupet animū affectus qui velut crudelis domin⁹ miser homūculuz cogat tot turpiū et

laboriosorum opum sollicitum esse et ipsis operibus tam graviter laborare mirum est si poterit ostendi nihil habere opera. **A**d Puto quod non ita es insanus ut dicas nihil esse aliquid cum tamen non possis negare: nihil esse nomen. Quapropter si nihil potest partem aliquid esse per nomen nihil quomodo estimas te partem esse malum aliquid per nomen mali. **D** Nil agit exemplum quod litem lite resoluit. **A**d hoc ipsum nihil nescio quid sit. Quapropter quoniam questio est de malo in manibus quod dicitur esse nihil si vis me docere quod sit malum doce me prius quod intelligam esse nihil deinde ad alia quibus propter nomen mali me dixi me moveri de eo ut aliquid esse videam respondere. **A**d Lū nequaquam differat nihil esse: et non aliquid esse quomodo dicitur potest quod sit quod non est aliquid. **D** Si non est aliquid quod habet nomen significat non significat aliquid. Si vero non significat aliquid non est nomen sed utique nomen est: quia quicquid igitur nullum dicat nihil esse aliquid: sed semper nihil esse cogamur fateri nihil. Nemo potest nomen nihil significatum esse diffiteri. **T**er si veritas nomen non significat nihil sed aliquid id quod significat videtur non posse esse nihil sed magis aliquid. Si ergo quod significatur non est: nihil sed aliquid qualiter verum erit ut significetur per nomen quod est nihil. Quippe si vere nihil dicitur: vere nihil est et idcirco non est aliquid. Quare si quod significat habet nomen non est nihil sed aliquid quemadmodum consequentia videtur ostendere false et incongrue vocat habet nomen. At contra si secundum iudicium omni id quod nominatur nihil vere est nihil et nequaquam est aliquid veritas ne videtur aliquid consequentius: quod ut habet ipsum nomen nihil significet id non significet aliquid. Quid itaque est quia habet nomen videlicet non significat nihil sed aliquid et non significat aliquid: sed nihil. **A**d Forsitan non repugnat significare nihil et aliquid. **D** Si non repugnat aut ista vox diversae consideratione significat nihil aut aliquid aut inveniēda res est aliquid quod sit aliquid et nihil. **A**d Quid si veritas inveniēda potest et diversa scilicet significatiois considera-

tio in habet nomen et eadem rem esse aliquid et nihil. **D** Utrique velle cognoscere. **A**d Constat quoniam habet vox scilicet nihil potest ad significatorem nullatenus differt ab eo quod dico non aliquid. Nihil quoque habet aptius quod habet vox scilicet non aliquid omnem rem penitus et omne quod est aliquid intellectu remouere. dum nec omnino velle rem aut penitus quod aliquid sit intellectu retinendum sua significatio constituit sed quoniam remotio alicuius rei significari nullatenus potest nisi cum significatone eius ipsius cuius significat remotio. Nullus enim intelligit quid significet non habet nisi intelligendo quod sit habet necesse est ut habet vox que est non aliquid destruendo: id quod est aliquid significet aliquid. Quoniam vero auferendo omne quod est aliquid nullam significat eentiam: in autem dicitur intellectu retinenda constituitur: idcirco non aliquid vox nullam rem aut quod sit aliquid significat. Igitur habet vox non aliquid habet diversis rationibus aliquid tenens significat rem et aliquid et nullatenus significat rem aut aliquid significat enim remouendo et non significat constituendo. **I**taque ratio nihil nomen quod primitus omne quod est aliquid et destruendo non significat nihil sed aliquid et constituendo non significat aliquid sed nihil. Quapropter non est necesse nihil esse aliquid ideo quod nomen significet aliquid quolibet modo sed potius necesse est nihil esse nihil: quia nomen eius significat habet modo aliquid. **H**oc itaque modo non repugnat malum nihil esse et mali nomen esse significatum. **S**ic aliquid primitus significat ut nulli rei sit constitutum. **D** Nequeo negare nomen nihil secundum predictam a te rationem: aliquo modo significare aliquid sed satis notum est quod illud aliquid: quod isto modo hoc nomen significat non nominatur nihil nec cum audimus hoc nomen accipimus illud pro illa re quam ita significat. **I**llud igitur quero pro quo hoc nomen ponitur et quod intelligimus cum ipsum audimus: illud inquit quero quid sit. **I**llud enim hoc nomen proprie significat et idcirco nomen est: quod eius significatum est non quod super dicto modo ne-

... eius quippe no-
... significatōe inter no-
... illud vocatur nihil.
... si prope vo-
... si nomen
... aut quod idē
... illud idē quero de no-
... significat et quod
... Recte quoniam
... rōe m alii et nihil
... significat ma-
... sed et alia ratio qua
... et quod significat est
... sed quasi al-
... scōm loc-
... ut rem ut timere se
... actionis
... dicitur actus
... rem. Ita quod ceatas dicitur
... loquendi cum sit al-
... de aliquo dicitur
... est in co-
... ceatas est in
... sed potius non al-
... non sit habere aliud im-
... est aliud. **C**etas nō est
... non vultus aut obferat
... vultus debet esse nō vultus vel ab-
... magis est aliud vultus
... quare vultus non debet esse
... magis est in oculo ali-
... esse vultus. **S**ed nō vultus
... vultus in lapide vultus non debet esse
... alia similiter dicitur:
... loquendi que non sit
... loquimur de illi scōm de re-
... hoc ergo modo magis et
... quod signifi-
... non scōm rem: sed scōm
... nihil enim non aliud sig-
... aut obferam cor-
... nō est aliud quod nō
... vultus debet et ce-
... Quod aut non est ali-
... est aliud vultus nō
... vultus nihil et nō

gando significat aliud eius quippe no-
men est: pro cuius significatōe inter no-
mina cōputatur et illud vocatur nihil.
Illud quero quō sit aliud si pprie voca-
tur nihil aut qualiter sit nihil. Si nomē
significatū significat nihil: aut quō idēz
sit aliud et nihil. Illud idē quero de no-
mine mali. et de eo q̄ significat et quod
malū nominat. **Ab** Recte queris:
quia licet supraposita rōe malū et nihil
significent aliud tamē q̄ significat ma-
lū non est aut nihil: sed et alia ratio qua
significant aliud: et quod significat est
aliud sed nō vere est aliud sed quasi ali-
ud. **Ab** Sulta quidem dicuntur scōm for-
mā que non sūt scōm rem vt timere: se-
cū dū formam vocis dicē actiū cui sit
passiuuz scōm rem. Ita q̄ cecitas dicē
aliud sed formā loquēdi cū non sit aliud
scōm rem. Sicut em̄ de aliquo dicimus
quia visū habet et visus est in eo: ita di-
cimus q̄ habet cecitatē. et cecitas est in
eo cū h̄ non sit aliud: sed potius nō ali-
ud et hanc h̄re non sit habere aliud im-
mo carere eo q̄ est aliud. **Cecitas** nāq̄
nō est aliud: q̄ non visus aut absētia vi-
sua vbi visus debet esse nō visus vbi ab-
sētia visus nō magis est aliud vbi vi-
sus debet esse: quaz vbi non debet esse.
Quare cecitas nō magis est in oclō ali-
ud q̄ vbi debet esse visus. q̄ nō vis⁹ vel
absētia visus in lapide vbi nō debet eē
visus. **Ab** Sulta q̄z alia similiter dicūtur:
aliud scōm formā loquēdi que non sūt
aliud qm̄ sic loquimur de ill' sicut de re-
bus existētibus. **Hoc** ergo mō maluz et
nihil significāt aliud et quod signifi-
catur est aliud non scōm rem: sed scōm
formā loquēdi. **Nihil** em̄ non aliud sig-
nificat q̄ non aliud: aut absentiam eoz
que sūt aliud et malū nō est aliud q̄ nō
bonū: aut absentia boni vbi debet et ex-
pedit esse bonū. **Quod** aut non est ali-
ud q̄ absentia eius: q̄ est aliud vtiq̄ nō
est aliud. **Malū** igit̄ vere est nihil et ni-

hil nō est aliud: et tamē q̄dam mō sunt
aliud: q̄ sic loquimur de h̄is quasi sint
aliud cū dicimus nihil vel malum fecit:
aut nihil aut malū est q̄ fecit: sicut dici-
mus aliud vel bonū fecit: aut aliud vel
bonum est quod fecit. **Hinc** est q̄ cum
negam⁹ oīno esse aliud: quod dicit ali-
quis ita dicimus hoc q̄ dicit nihil est.
Itam et hoc q̄ pprie non dicit nō de eo
quod est aliud et cū ita dicūtur sicut mo-
do dixi nō dicūtur eo q̄ sit aliud s̄ qua-
si aliud dicitur. **D** De ratōe nomi-
nis mali qua me putabam posse pbare
malum esse aliud satisfecisti.

Quō malū et nihil nō possūt pbari
per nomen suuz aliquid eē sed quasi ali-
quid.

Capitulū. XI.

Estat nūc vt me ad alta que mi-
hi malū esse aliud psuadere nitū-
tur quid respōdere valeam edo-
ceas. **Ab** Ut veritatem rei enoda-
re possumus lōge aliquātulum exordi-
ri nos oportet sed et opus est vt tu ea q̄
dicam non sis contētus singula tātum
intelligere: s̄ oīnia simul memoria qua-
si sub vno intuitu colligere. **D** Ego
quidem intentus ero q̄stū potero verū
tamē si in aliquo tardior q̄ velis extites-
ro non te me expectare pigeat. put vi-
deris tarditatem meā expetere. **Ab**
Ponamus ergo deū nunc facere ange-
lum quē velit facere beatū: et non simul
totum: sed p partes et hactenus iam eē
factum vt iā sit aptus ad habēdam vo-
lūtatem: sed nondū velit aliud. **D**

Pone q̄ vis et expone q̄ quero. **Ab**
An ergo putas q̄ ipse angel⁹ per se pos-
sit velle aliud. **D** Non bene video
quod dicis p se. **Quod** em̄ sicut supra
iaz dixisti de omni creatura nihil habet
quod nō accepit nihil potest p se. **Per**
se dico per hoc q̄ iam habet vt qui ha-
bet pedes et q̄ sufficiāt ad potētā ambu-
lādi p̄ abulare p se: q̄ aut habet pedes
et nō h̄z incolūitatē pedē nō p̄ ambu-

lare per se. Hoc itaq; mō quero an ille angelus qui iam aptus est ad volēduz et nōdum quicq; vult possit per se velle aliud. **D** Puto quia potest si aliquid quando vult. **Ab** Non respondes ad interrogatōem meā. **D** Quō. **Ab** Ego quero de nihil volente z de ptāte que pcedit rez: z tu respondes de volūtatez potestate que fit cū re. Itā oē quod est corpō quo est potest esse. Non autē omne q; est potuit esse anteq; eēt. Lū ergo quero vtrū ille qui nihil vult possit velle: quero ptātem ante volūtatem qua se possit mouere ad volūtatem. Tu vero cū respondes q; si vult potest: dicit ptātem que fit cū ipā volūtate. Necesse enim est si vult vt possit velle. **D** Scio duas esse ptātes vnaz que nōdū est in re: alterā que iam est in re. Sed et et h nō possum nescire q; quicqd ita potest esse vt iaz sit si aliquādo nō fuit potuit prius esse. Si em̄ nō potuisset nūq; eēt. Bene ergo estimo me respōdisse se quia qui ideo potest velle: q; iaz vult necesse est eū prius potuisse q; velle. **Ab** Putas q; quod nihil est oīno nihil habet: et ideo nullam habet ptātem z sine ptāte oīno nihil potest. **D** Hoc nō possum negare. **Ab** Estimo q; mūdus anteq; fieret nihil erat. **D** Cle. ruz dicit. **Ab** Ergo oīno nihil potuit anteq; eēt. **D** Ita sequit. **Ab** Non ergo potuit esse anteq; eēt. **D** Et ego dico: Si nō potuit esse impossibile fuit vt esset aliquando. **Ab** Et possibile z impossibile erat: anteq; esset et quidē in cuius potestate nō erat vt eēt erat impossibile: s; deo in cuius potestate erat vt fieret impossibile. Quz ergo de mōdm facere poterat prius q; fieret: ideo est mōdm non quia ipse mōdm prius potuit esse. **D** Rationi nō possum contradicere sed vsus loquendi nō consentit. **Ab** Non est mirum. **Ab** Multa nāq; in cōmuni locutōe dicūtur improprie s; ta-

men oportet medullā veritatis inquire re necesse est improprietatē pturbantez q̄tum res expetit impossibile est fecerere. Ex qua improprietate loquēdi fit vt sepissime dicam⁹ rē posse non q̄ illa possit: s; qm̄ alia res p̄tz rē q̄ p̄t nō posse qm̄ alia res nō potest: vt si dico liber p̄t a me scribi vtiq; liber nihil potest: s; ego possum scribere librum et cū dicim⁹ iste non potest vinci ab illo non aliud intelligimus q̄ ille non potest vincere istum. Hinc est q; dicimus deū nō posse aliud sibi aduersū: aut puerum qm̄ sic est potens in beatitudine z iusticia immo qm̄ beatitudo z iusticia nō sūt in illo diuersa sed vnū bonū: sic est oīpotens in simplici bono vt nulla res possit q̄ noceat summo bono. Ideo nō potest corrūpi: vel mentiri. Ita ergo quicqd nō est anteq; ē sua potestate eē nō potest s; si potest alia res facere: vt sit hoc mōdm aliena potestate p̄t esse. Quis autē plumb⁹ modis diuidi possit potētia vel impotentia: hoc tū nūc tibi sufficiat q; multa dicūtur posse nō sua s; aliena potestate: et multa nō posse nō sua sed aliena impotentia. De ppria igit ptāte loquor: cuz quero de angelo quez nouū posuimus fieri et hactenus iam esse factū iā et aptus iā sit ad habēdam volūtatem: s; nihil adhuc velit an ipse possit per se velle aliud z de ipā mihi respōde. **D** Si iam sit aptus est ad volūtatem vt nihil illi aliud desit q; velle nō video cur per se non possit. Quicumq; em̄ aptus est ad videndum et clausis oculis in luce potest nihil videt potest videre per se quare ergo non volens simpliciter nō velit per se sicut non videns potest per se videre. **Ab** Quia ille non vidēs habet visum et volūtatem qua potest mouere visū nos xō de illo qui nllā habet volūtate loqmur. Quare rīde mihi si q; res seipaz mouet de nō velle ad velle vt sic ipā se velit mouere. **D** Si dixerō

...cōsequēs erit nō
...fouē si quis u
...ad iūu veniunt:
...aliquo in cōmodo vt re
...debar. Rescō em̄ itā
...mouere ad hāc volūtatez
...vel timore vel sen
...nec attrahit amo
...Ad volēdi aliud nō
...naturalē volūtatez vt
...aut habēdi cōmōdū
...ad alias volūtatez
...nequeo. **D**
...se mouet ad velle
...mouere. **D**
...Quod ergo nihil vult m
...ad volēdi.
...contradictere. **Ab**
...angelus qui iā aptus
...volūtatem: sed
...habere prius velle
...Necesse est tamen m
...velle qui nihil vult
...potest esse: si nō
...beatitudinē. Dico autē nūc beatitudinē
...iusticia: sed i
...intra. Hic quip
...sibi esse. Excepō nāq; bo
...bona dicit in vno bono z
...vna mala vti dicūtur vni
...iusticia cui cōtrariū
...aliter bonū
...videt potest dicit cōmōdū
...nōdus. Sed
...non oēs volunt neq; oēs
...cōmōdū vero nō so
...naturalis natura: sed et omne
...potest vult et vult nōmō
...sibi cōmōdū. Hoc q̄
...oēs volunt et malū
...De hac beatitudinē nō
...potest esse beatus cui
...habēdi. Nullus nāq; be
...aut habēdo quod non

De casu dyaboli

q: moueat nō volēs cōsequēs erit vt nō
 a se s̄ ab alio moueat nisi forte si quis lu-
 bito claudit oculos ad ictū venientem:
 aut si cogit q̄s aliquo incōmodo vt ve-
 lit q̄ prius non volebat. Hec̄cio em̄ tūc
 prius se velit mouere ad hāc volūtatez
 Ab Nullus cogit vel timore vel sen-
 su alicuius incōmodi nec attrahit̄ amo-
 re alicui⁹ cōmodi Ad volēdū aliud nisi
 que prius habet naturalē volūtatez vi-
 tandi incōmodum aut habēdi cōmodū
 qua volūtate se mouet ad alias volūta-
 tes. D Negare nequeo. Ab Dic
 ergo quia quicquid se mouet ad volen-
 duz pri⁹ se vult ita mouere. D Ita
 est. Ab Quod ergo nihil vult nul-
 lo mō potest se mouere ad volēdū. D
 Non possum cōtradice. Ab Re-
 stat igit̄ vt ille angelus qui iā aptus fa-
 ctus est ad habēdam volūtatem: sed tūc
 nihil vult nō possit habere primā volū-
 tatem a se. D Necessē est fateri me
 q: nihil potest p se velle qui nihil vult.
 Ab Beatus aut̄ nō potest esse: si non
 vult beatitudine. Dico aut̄ nūc beatitu-
 dinem nō beatitudinē cū iusticia: sed q̄
 volūt omnes etiam iniusti. Oēs quippe
 volūt bene sibi esse. Excepto nāq; hoc
 q̄ oīs natura bona dicit̄ in duo bona z
 duo hīs cōtraria mala vsu dicuntur vñū
 bonū et quod dicit̄ iusticia cui cōtrariū
 malum iniusticia: iniusticia alterz bonū
 est quod mihi videt̄ posse dici cōmodū
 et huic malū opponit̄ incōmoduz. Sed
 iusticiā quidē non oēs volunt neq; oēs
 fugiūt iniusticiā cōmodum vero nō so-
 lum oīs rationalis natura: sed et omne
 quod sentire potest vult et vitat incō-
 modū. Nam nullus vult nisi quod ali-
 quo mō putat sibi cōmodum. Hoc igit̄
 mō bene sibi esse oēs volunt et male si-
 bi esse nolunt. De hac beatitudine nūc
 dico quia nullus potest esse beatus qui
 non vult beatitudinem. Nullus nāq; be-
 atus potest esse: aut habēdo quod non

vult: aut non habēdo qd̄ vult. D Nō
 est negandum. Ab Nec beatus eē
 potest qui nō vult iustitiā. D Nec
 hoc minus concedēdum.

Angelus a se nō potuit habere vo-
 lūtatem primam z quod multa dicuntur
 posse aliena prāte et nō posse aliena im-
 potētia. Capitulū. XII. Ab

Itamus ergo deū illi dare pri-
 mū solā beatitudinis volūtate
 et videamus an idcirco q: acce-
 pit aliq; volūtatez iā se possit ip̄e mouē-
 re ad volēdum aliud q̄ qd̄ accipit velle
 D Prosequere qd̄ incepisti ego enim
 paratus sū intelligere: Ab Cōstat
 quia nondum aliud vult: q̄ beatitudi-
 nem quia nō aliud accepit velle. D
 Unde est Ab Quero ergo a te: an
 possit se mouere ad aliud volendū. D
 Nequeo videre quō se moueat ad vo-
 lēduz aliud q̄ beatitudinem: q: aliud nō
 vult. Nā si vult se mouere ad aliud vo-
 lēdum vult vt̄q; aliud. Ab Sicut
 ergo nulla voluntate adhuc data nihil
 poterat p se velle ita sola volūtate bea-
 titudinis accepta nullā aliā a se potest
 habere volūtate. D Ita ē. Ab Nō
 ne si putat pdesse aliud ad adipiscēdū
 beatitudinē potest se mouere ad volen-
 dum illud. D Dubito quid respō-
 deam nā si non potest nō video q̄ velit
 beatitudinē qui non potest velle quo se
 adipisci posse beatitudiez putat. Si nō
 potest nō intelligo: quō non possit vel-
 le aliud. Ab Qui vult aliis nō pp-
 ter rem quam videtur velle sed propter
 aliud quid prop̄te iudicandus est vel-
 le an illud quod dicit̄ velle an illud pp-
 ter quod vult. D Illud itaq; pp̄t
 quod vult videt̄ velle. Ab Qui q̄
 vult aliud prop̄t beatitudinem nō aliud
 vult q̄ beatitudinē. Quare potest z q̄
 putat prodesse ad beatitudinem et solā
 beatitudinē velle. D Satis est pla-
 nū. Ab Quero adhuc an accepta hac

sola voluntate possit non velle beatitudinem. **D** Non potest vtrūq; simul et velle et non velle. **AD** Uter est. Sed non hoc quō sed quero : an possit deferere hanc volūtatē et mouere se de velle ad nō velle beatitudinē. **D** Si quidē h̄ facit nolēs. non ip̄e facit: si vero volens aliud vult q̄ beatitudinē sed non vult aliud. Quare manifestū puto quia nullatenus potest p̄ se non velle ad quod solū accepit velle. **AD** Bene intelligis. Sed respōde mihi adhuc si nō potest nō velle beatitudiez q̄to maiorem eā intelliget qui nihil nisi beatitudinē vult et non potest nisi velle beatitudinem. **D** Si nō tātō magis vellet beatitudinē q̄to meliorem ac maiorem illā putaret aut oīno nō vellet beatitudinem aut vellet aliud aliud pp̄t qd̄ meliorem nollet. Sed dicim⁹ quia illaz vult et non aliud. **AD** Uult ergo esse beatus q̄to altius h̄ esse posse cognoscit. **D** Proculdubio vult. **AD** Ergo vult similis esse deo. **D** Nihil apcius. **AD** Quid tibi videtur an esset iusta volūtas si hoc mō: similis vellet esse deo. **D** Nec iustam volo dicere quia vellet qd̄ non conueniret nec iniustā: qz ex necessitate vellet. **AD** At eū qui vult beatitudinē solā cōmoda t̄m velle posumus. Si ergo ille qui nihil vellet nisi cōmoda nō posset habere maiora et veriora vellet ne mīora quibus cūq; vti posset. **D** Ymo nō posset nec velle q̄libet infima si maiora nō posset. **AD** Nonne cū vellet cōmoda infima et immūda quibus irrationabilia aīalia delectātur esset eadē voluntas iniusta et vitupabilis. **D** Quō iniusta aut reprehēdēda volūtas eēt: qz vellet qd̄ nō posse velle accepisset. **AD** Volūtatē tamē ip̄am siue cū vult immā cōmoda siue cū vult infima constat esse opus et domū dei sicut est vita: aut sensibilitas aut nō esse in eo iustitiaz si-

ue iniustitiam. **D** Nō est dubium. **AD** Ergo in q̄tū essentia est bonū aliud est q̄tum vero ad iustitiā ptinet siue iniustitiam nec bona nec mala est. **D** Nihil clarius. **AD** Sed non debet esse beatus si nō habet iustā volūtatē immo nō potest p̄fecte nec laudabiliter esse beatus qui vult q̄ nec potest nec debet esse. **D** Multū patet. **D** accepta sola volūtatē beatitudinis nec aliud posset velle: nec illā nō vellet et quicquid vellet nō esset iusta v̄ iniusta volūtas. **Cap. XIII. AD** Considerem⁹ ergo de iustitievero c luntate si daretur eidem angelo velle solū: q̄ eum velle cōueniret an posset aliud velle: aut si nō posset nō velle p̄ se quod accepisset velle. **D** Dico quod vidimus in volūtatē beatitudinis necesse est in hac quoq; volūtatē euenire. **AD** Ergo nec iustam nec iniustā haberet volūtatē. Sicut em̄ ibi nō esset volūtas iniusta si vellet inconueniētie nō idcirco esset iusta volūtas qm̄ sic h̄ accepisset vt nō posset alit velle. **Qm̄** ergo nec solūmō volēdo beatitudinem nec solūmō volēdo quod cōuenit cū ex necessitate sic velit iust⁹ vel iniustus potest appellari nec potest: nec debet esse beatus nisi velit et nisi iuste velit necesse est vt sic faciat deus vtramq; volūtatē in illo cōuenire vt et beatus esse velit quatenus addita iniustitia sic tēperet volūtatē beatitudinis vt et resecet volūtatē excessum et excedēdi nō amputet ptātem vt cū p hoc q̄ volet beatus esse modū possit excedere p hoc q̄ iuste volet nō volet excedere et sic iustā habens beatitudinis volūtatē possit et debeat esse beatus qui nō volēdo quod nō debet velle cū tamē possit meretur: vt qd̄ velle nō debet nūq; velle possit: et semp tenēdo iustitiā p moderatā volūtatē nullomō indigeat: aut si deseruerit iustitiā p immoderatā voluntatem

... nihil cōue...
 ... potest. **AD** ...
 ... consideram...
 ... voluntatem sine...
 ... sub deo se...
 ... non esse iustitiam...
 ... qd̄ vellet **D** ...
 ... An putas aliqd̄...
 ... voluntatem tempore...
 ... velle oportet...
 ... **D** Illius intelligis...
 ... hoc iustam...
 ... aliud esse: q̄ iustitiam...
 ... cogitari potest...
 ... sit si sola accepta...
 ... est aliqd̄...
 ... Capitulū. XIII. **D**...
 ... valde aliud bonū...
 ... accepisset iustitiam...
 ... illa debebat velle...
 ... nō debebat...
 ... q̄ accipere non...
 ... aut nō accepit non...
 ... aliqua violētia...
 ... huc debito allegata...
 ... accepit siue p̄p̄e...
 ... **AD** Recte assertis. Sed...
 ... iustitiā tā vult...
 ... sibi nulla iniustitia...
 ... cogite deserat v̄ idē...
 ... id eū plus volēdo q̄...
 ... aliquid cū ip̄a...
 ... p̄p̄e cōsideramus...
 ... iusticie...
 ... sit aliqd̄. XV. **D**...
 ... nihil aliud ē additū...
 ... iustitia separata iusticia...
 ... certū ē remanere...
 ... debet...
 ... quasi quicq; pulchra...
 ... eadem iustitia...
 ... quo debent iusticie...
 ... conestare iusticie su-

De casu dyaboli

omnino indigeat. **D** Nihil conuenientius cogitari potest. **Ab** Abimento quia cum superius considerabam solam beatitudinis voluntatem sine hac meta quam addidimus sub deo se coherent dicebamus in ea non esse iustitiam vel iniusticiam quicquid vellet. **D** Bene memini. **Ab** An putas aliquid esse quod additum eidem voluntati temperat illam ne plus velit quam velle oportet et expedit. **D** Nullus intelligens nihil habere esse putabat. **Ab** Hoc satis credo animaduertis non aliud esse quam iustitiam. **D** Nihil aliud cogitari potest. **Ab** Certum est igitur iustitiam esse aliquid.

Quod similiter sit si sola accepta voluntas rectitudinis et idcirco utraque voluntatem accepit simul et ut iustus et ut beatus esset. **Capitulum XIII.**

D Anmo valde aliud bonum. **Ab** Antequam acciperet iustitiam hanc voluntas illa debebat velle et non velle secundum iusticiam. **D** Non debebat quod ideo non debebat: quia non accepit. **Ab** Postquam autem non accepit non dubitas debere nisi aliqua violentia amittat. **D** Sempeream huic debito alligata puuto siue teneat quod accepit siue sponte deserat. **Ab** Recte asseris. Sed quid si voluntas eadem iusticiam tam utiliter et tam sapienter additam sibi nulla indigentia et nulla violentia cogente deserat ut deo sponte sua potestate id est plus volendo quam debeat. An remanebit aliquid aliud cum ipsa voluntate quam prius considerabamus ante additam mentum iusticie.

Quod iusticia sit aliquid. XV. **D** Cloniam nihil aliud est additum: quam iusticia sepata iusticia nihil aliud certum est remanere: quam quod prius erat nisi quia debitricem fecit eam accepta iusticia et quasi quedam pulchra vestigia sui reliquid derelicta eadem iusticia. Eo enim ipso quo debitrix iusticie permanet monstratur honestate iusticie fu-

isse decorata. Sed et hoc satis iustum est ut quod semel accepit iusticia scilicet eam sempeream debet nisi violenter amiserit. Et certe multum dignior natura probatur que vel aliquando habuisset sempeream debere et habeat tam honestum bonum conuincit quam quia hoc ipsum non habere nec debere aliquando cognoscit. **Ab** Bene consideras sed adde huic tue sententie quod quanto natura que hic habuit quod debet monstrat laudabilior: tanto persona quam non habet quod debet conuincit vituperabilior. **D** Vehementer assentio. **Ab** Discerne mihi bene quid ibi monstrat naturam laudabilem et quid faciat personam vituperabilem. **D** Habuisse vel debere monstrat naturalem dignitatem et non habere facit personalem inhonestatem. Habere enim factum est ab ipso qui deseruit. Ideo namque debet quia accepit ideo vero non habet quia deseruit. **Ab** Non ergo reprehendas in ipsa voluntate que non stetit in iusticia debere iusticiam sed non habere iusticiam. **D** Sino nihil aliud ibi reprehendo: quam absentiam iusticie siue non habere iusticiam nam sicut iam dixi habere decorat non habere vero deturpat et quo magis illud decet eo magis istud dedecet immo non ob aliud voluntate illam deturpat ex propria culpa non habere: quam quia illam decorat ex bonitate dantis habere debere. **Ab** Nonne iam voluntatem ipsam que non habet iusticiam quam debet habere iudicas iniustam et in illa esse iniusticiam. **D** Quis non ita iudicet. **Ab** Si non esset iniusta: nec esset in illa iniusticia: puto quod nihil in ea reprehenderes. **D** Nihil omnino. **Ab** Ergo nihil aliud in illa reprehendis: quam iniusticiam: et quia iniusta est. **D** Non possum aliud quicquam in ea reprehendere. **Ab** Si ergo nihil aliud ibi reprehendis quam absentiam iusticie et illam non habere iusticiam sicut paulo ante dixisti: et iteque verum est quia nihil aliud re-

prehendis in ea quod in illa esse iusticiam
siue illam esse iniustam: palam est. quod non
aliud in illa est iniusticia aut esse iniustam
quod absentia iusticie aut non habere iusti-
ciam. **D** Nullo modo possunt hec esse
diuersa. **Ad** Sicut igitur absentia ius-
ticie et non habere iusticiam nullam essen-
tiam habet: ita iniusticia et esse iniustam
nullum habet esse et idcirco non est ali-
quod sed nihil. **D** Non est consequen-
tius ali-
Ad Memoro etiam iam
constare: quia recedente iusticia excepto
debito iusticie nihil aliud ibi remansit quod
quod habebat ante susceptam iusticiam. **D**
Constat utique. **Ad** Ac iniusta non
erat nec iniusticiam habebat antequam ha-
beret iusticiam. **D** Non. **Ad** Er-
go aut recedente iniusticia: non est in il-
la iniusticia nec est iniusta: aut nihil est
iniusticia vel esse iniustum. **D** Non po-
test videri ali-
Ad At iniusticia illam habere et esse iniustam
post desertam iusticiam concessisti. **D**
Immo non possum non videre. **Ad**
Nihil igitur est iniusticia vel esse iniustum
D Credentem me fecisti scire quod nesci-
ens credebam.

Et iniusticia non sit nisi absentia debi-
te iusticie. **Capitulū. XVI.** **Ad**
scio etiam te cognoscere itaque quod
cum iniusticia non sit aliud quod ab-
sentia iusticie: nec iniustum esse
aliud quod non habere iusticiam cur non an-
te datam sed post derelictam iusticiam eadem ab-
sentia iusticie vocetur iniusticia: non habere ius-
ticiam sit iniustum esse sit utrumque respiciens
le non enim propter aliud nisi quia non de-
debet abesse iusticiam nisi ubi debet esse.
Sicut enim virum qui nodum debet ha-
bere barbam non dedecet non habere cum
vero iam debet habere iudeorum est non
habere: ita naturam que non debet ha-
bere iusticiam non deformat non habere.
Illam vero que habere debet dehone-
stat non habere et quanto magis debet ha-

bere virilem ostendit naturam tanto ma-
gis non habere sedat virilem figuram.
D. Sufficienter video iniusticiam non
esse nisi absentiam iusticie. ubi debet esse
iusticia. **Ad** Cum posuimus solam
voluntatem beatitudinis prefato angelo
dari vidimus eum nihil potuisse velle ali-
ud. **D** Aperte vidimus quod dicitis.

Cur desertor angelus non possit redi-
re ad iusticiam. **Cap. XVII.** **Ad**

modo derelicta iusticia et re-
manente illa solum voluntate quod
prius fuerat beatitudinis: potest
idem desertor ad voluntatem iusticie re-
dire pro se ad quod non potuit antequam daretur
venire. **D** Sed modo multominus.
Tunc enim conditio nature non poterat
habere nunc vero merito quoque culpe non
debet habere. **Ad** Nullo ergo modo
potest habere iusticiam a se cum non habet
iusticiam quia nec antequam eam accipiat
nec postquam eam deserit. **D** Non de-
bet aliquid habere a se. **Ad** Nonne
aliquo modo vel cum ipse haberet potuit ipse
sibi dare iusticiam. **D** Quomodo potu-
isset. **Ad** Pluribus modis dicimus
facere. Dicimus enim facere aliquid cum esse
facimus et cum facere possimus ut non sit et non
facimus. Hoc itaque modo potuit ipse sibi da-
re iusticiam: quia potuit sibi auferre eam
et potuit non auferre quod ille qui stetit in
veritate in qua factus est non fecit cum po-
tuit ut eam non haberet et ita eam ipse sibi
dedit et totum hoc a deo accepit: ab eo
enim acceperunt ambo habere et posse tene-
re et posse deserere. Hoc ultimum idem deo
dedit ut possent sibi dare aliquo modo ius-
ticiam. Si enim nullo modo eam sibi pos-
sent auferre nullo modo possent sibi dare.
Qui ergo hoc modo sibi dedit eam hinc
a deo accepit ut sibi eam daret.

Quomodo malus angelus se fecit iniustum
et bonus se iustum: et quod malus sic de-
bet deo gratias pro bonis que accepit et de-
seruit: sicut bonus qui seruauit accep-

capitulum XVIII. **D**
quia non auferendo potest
non dare iusticiam: sed aliter
sibi abstulit. **Ad**
non parem eos debere quod
bonitatem ipsius nec ora
debere deo reddere
non debere sibi abstulit: quod
non potuit accipere quod deo
dedit. **D** Video. **Ad** Semper
deus gratias agere malus ange-
lus debet: quia sibi abstulit sic
ut non sibi ipse dedit. **D** Et
estimo quia ante
nullo modo posse facere ut
non faciendo iusticiam
ante acceptam iusticiam nu-
quam vel iniustus et nullus po-
tuit iusticiam se iniustus nisi sponte de-
seruit. Sicut ergo bonus ange-
lus iusticiam non auferendo sibi iusticiam
potuit deus malus angelus
iusticiam non reddendo ei ius-
ticiam. **D** Facile cognoscitur
bonitas in quibus sit boni et malus
malus sit. **Cap. XIX.** **Ad**
Etenim ad considerandum ve-
luntas et reminiscitur quod
liberum voluntate sollicitus
non debet vel non esse malus: sed
non aliter antequam accipiat iusticiam.
non accipit quod deserit acceptam
non eadem essentia estque prius
non aliter quam ad hoc quod est
non hoc quod iusticia non est in illa quod
non mala et iniusta. Nam si velle de-
serere malus esset sibi deo non vel-
lente patri aut si velle quilibet
deseruptates esset malus mala de-
seruit: bonitas autem animi alium. Sed
non sibi dei est mala quod est iusticia
non irrationale mala dicitur
mala. Unde sequitur nulla volun-
tas mala sed esse boni in quibus
non nec nisi in quibus est iniusta

De casu dyaboli

Capitulum XVIII. D

13. Ideo quia non auferedo potuerunt sibi dare iusticiam: sed alter sibi dedit: aliter sibi abstulit. AB

Vides ergo deo parem eos debere gratiam quantum ad bonitatem ipsius: nec dyabolum: ideo minus debere deo reddere quod dei est quia sibi abstulit: quod deus dedit et noluit accipere quod deo obtulit. D Uideo. AB Semper igitur debet deo gratias agere malus angelus pro beatitudine: quam sibi abstulit sicut bonus pro ea quam sibi ipse dedit. D Terribilissimum est. AB Estimo quia animaduertis deum nullo modo posse facere iniustum nisi iniustum non faciendo iustum cum possit. Nam ante acceptam iusticiam nullus est iustus vel iniustus et nullus post acceptam iusticiam fit iniustus nisi sponte deserta iusticia. Sicut ergo bonus angelus fecit se iustum non auferedo sibi iusticiam cum potuit ita deus malum angelum: an gelum facit iniustum non reddedo ei iusticiam cum possit. D Facile cognoscitur.

Quod voluntas in quantum sit bonum est: et nulla res mala sit. Cap. XIX. AB

Edemus ad considerationem voluntatis et reminiscamur quod considerauimus voluntatem scilicet beatitudinis quod quod velit non esse malum: sed esse bonum aliquid antequam accipiat iusticiam. Unde consequitur quod cum deserit acceptam iusticiam si eadem essentia est: que prius erat bonum aliquid quantum ad hoc quod est: quantum vero ad hoc quod iusticia non est in illa que fuit dicitur mala et iniusta. Nam si velle deo similem esse malum esset filius dei non velle similis esse patri: aut si velle quasi libet infimas voluptates esset malum mala diceretur voluntas brutorum animalium. Sed nec voluntas filii dei est mala quod est iusta nec voluntas irrationalis mala dicitur: quod non est iniusta. Unde sequitur nullam voluntatem esse malum sed esse bonum in quantum est quod opus dei est: nec nisi in quantum est iniusta

malum esse: et quoniam nulla res mala dicitur nisi mala voluntas aut propter malam voluntatem ut malus homo et mala actio nihil est apertius quam nullam rem esse malam: nec aliud esse malum quam absentiam iusticie derelictae in voluntate: aut in aliqua re propter malam voluntatem.

Quod deus faciat malas voluntates et actiones et quod accipiant ab eo. XX. D

Et tua disputatio veris et necessariis apertisque rationibus contra thetanas ut nulla ratione quod dicitur dissolui posse videatur nisi quod video aliud consequi quod nec dici debet credo: nec quod non sint: si vera sunt que dicitur non ut deo. Nam si velle esse similem deo non nihil nec malum: sed quoddam bonum est non nisi ab eo a quo est omne bonum quod est haberi potuit. Si ergo angelus non habuit quod non accepit: quod habuit ab illo accepit a quo habuit. Quid autem ab illo accepit quod ille non dedit. Quare si habuit velle esse similem deo ideo habuit quod deo dedit. AB Quid mirum si quemadmodum dicitur inducere in temptationem quando non liberat de ea: ita fatemur eum dare voluntatem malam non prohibendo eam cum potest: presertim cum potestas volendi quemlibet non nisi ab illo sit. D Hoc modo non videtur esse inconueniens. AB Si ergo datio non est sine acceptioe quemadmodum non inusitate dicitur dare et qui sponte prece dit et qui non approbando permittit: ita non incongrue accipere dicitur et qui concessa suscipit et qui illicita presumit. D Nec incongruum nec inusitatum mihi videtur quod dicitur. AB Quid ergo dicimus contra veritatem si dicimus cum dyabolum voluit quod non debuit: hoc illud a deo accepisse: quod deus permisit: et non accepisse quod ille non confesit. D Nihil habere pugnare videtur veritati. AB Cum igitur dyabolus conuertit voluntatem ad quod non debuit: et ipsum velle et ipsa conuersio fuit aliquid: et tamen non nisi a deo et

de dei aliud habuit qm nec velle aliud: nec mouere potuit voluntatem nisi illo pmitente qui fecit oēs naturas sbales: et accidentales vniuersales et indiuiduales. In q̄tū em̄ volūtas: cōuersio siue motus volūtat̄is ē aliqd bonū ē et dei ē. Inquātū vero iusticia caret sine qua esse non debet nō simpliciter malū: sed aliud malū ē: et q̄ malū ē nisi dei s̄ volētis siue mouentis volūtatē ē. Simplex quippe malum ē iniusticia qm̄ non ē aliud q̄ malū q̄ nihil ē. Aliud vero malū ē natura in qua ē iusticia: quia ē aliqd et aliud q̄ iniusticia que maluz et nihil ē. Quare quod aliquid ē a deo fitz dei ē quod vero nihil ē id ē malū ab iniusto fit et eius ē. **Q**uod quidē deus naturas rez oim̄ faciat fatēdum ē. **Q**uōd vero singulas actōes puerfarū volūtatū velut ipm̄ prauū motū volūtat̄is q̄ ip̄a mala volūtas se mouet faciat qd̄ cōcedat. **A**d Quid mixti dicim̄ deū facere singlas actōes que sūt mala volūtatē cuz fatemur eum facere singlas sbas que sūt in iusta volūtatē in honesta actōe. **R**on habeo qd̄ cōtra dicā: quippe nec negare possim̄ vere aliud esse q̄libet actōez: nec fateri volo nō fieri a deo quod vere aliq̄s habet essentiāz neq̄ ista tua rō vllō mō accusat deū: sūt excusat dyabolū: sed oino deū excusat et dyabolū accusat. Sed vellē scire vtrū idem deserto angelus ista de se p̄sciuerit.

Quod mal⁹ angelus nō potuit p̄scire se casurū esse **L**az. XXI. **A**d

Um queris vtrū ille angelus q̄ non stetit in veritate p̄sciuerit se esse casurū discernēdum ē de qua sciētia dicas. Nam si de illa sciētia queris que nō est nisi cū certa rōe aliq̄s intelligit oio respondeo non posse scire quod p̄t non esse. Quod em̄ nō esse potest nequa q̄s esse certa p̄t colligi ratione **Q**uasprop̄ cōstat illū nullatenus fuis-

se p̄scire casū suū quē necesse nō erat futurum. Ponamus em̄ nō fuisse futurū casū illū. An itaq̄ putas p̄sciri potuisse si futurus nō erat. **R**on videt̄ nō posse p̄sciri quod p̄t futurū non esse nec posse nō esse futurū: qd̄ p̄scitur. Sed reminiscor nūc illius famosissime questionis de p̄sciētia diuina: et libero arbitrio quīs em̄ tanta auctoritate asserat̄ et tāta teneat̄ vtilitate et nullatenus p̄pter hūanāz rōez dubitādum sit diuinā p̄sciētia et liberuz arbitriū sibi inuicē consentire tamē q̄tū ad rationis cōsideratōem que videt̄ spectat in sociabilit̄ videt̄ dissentire: vnde videmus in hac questione nōnullos sic in vnā partē vt gentes vt alterā ois deserāt vnda in fidelitatis sue submergēte perire multos vero velut cōtrarijs ventis hinc inde cōtrahuntur. **L**ū ergo diuina cōstet p̄sciētiam esse oim̄ que sūt libero arbitrio nec aliud horū sit ex necessitate: nihilomin⁹ videt̄ posse non esse futurū qd̄ p̄st̄. **B**reuit̄ interim respōdebo. P̄sciētia dei non pp̄rie dicit̄ p̄sciētia. **L**ui em̄ oia semp sunt p̄sentia nō habet futurorū p̄sciētia sed p̄sentium sciētiam. **L**um ergo alia sit ratio de p̄sciētia future q̄ de p̄sentis rei sciētia nō est necesse diuinā p̄sciētiam et illā de qua querim⁹ eandem h̄re consequētiam. **A**ssētio. **R**edeamus ad illā que erat in manibus questionē. **P**lacet quod dicis. Sed eius pacto vt cū de illa cui⁹ mentionē fecimus queris mibi respōdere quod inde deus tibi dignabit̄ oīdere non rēnuas. **V**alde nāq̄ necessaria est eius solutio si iam ab aliquo scitā est aut si fiat: fateor em̄ non deū alicubi excepta diuina auctoritate cui indubitat̄ credo me legisse ratōem: que mibi sufficeret ad eiusdē solutiōis intellectū. **A**d **L**ū ad illā venimus si forte venerimus erit sicut deus dabit. **H**ūc aut̄

...ratione patet apostolus
...non esse futurum
...quod non lo
...et estimatōe aut
...cum p̄sciētia
...hoc excepto.
...volūtatē stans p̄
...vtrūta fueret au
...necessē ē ve
...Sed si cū p̄sciētiam
...aliquādo cadent
...volūtatē ceciderat.
...Non ita
...scit̄ se casurū
...Non p̄t aliud obici
...Ac si p̄sciētia
...miser erat volē
...stare volēbat et quo
...esse felicitis.
...Actōe vltimē
...stare. et quo erat
...esset facilis.
...Ergo nō solē
...tanti erat mifer
...quod nō cō
...Ita quidē contēqui nega
...Sed hoc sepe nō solū sine
...et laudabiliter et super
...multoties em̄
...cōmemo
...tāto maiore dolo
...de alio casu afficit. **S**
...qui maiōs habet in iusticia
...videmus de vltimo maiō
...p̄sciētia infirmit̄. **R**on
...ratio in hominib⁹ et in illo an
...em̄ natura p̄pter peccatū
...iam innumerabili inco
...est passibilis ex qua pass
...modis gata vobis q̄
...peccato precedente alicuius mal
...passioni. **S**icut
...patet em̄ quia h̄p̄

De casu dyaboli

qm̄ supraposita ratione patet aposta-
tam angelū non potuisse p̄scire ruinam
suā ea p̄scientia quā rei necessitas sequi-
tur: accipe adhuc aliā rōem que non so-
lum p̄scientia: sed et estimatōe aut q̄li-
bet suspitione suū eum p̄fēnisse casum
excludit. **D** Hoc excepto. **Ad**
Si adhuc in bona volūtate stans p̄scie-
bat se casurū aut volebat ut ita fieret aut
nolebat: **D** Unū horū necesse ē ve-
rum esse. **Ad** Sed si cū p̄scientia
volūtatem habebat aliquādo cadendi
iam ip̄a mala volūtate ceciderat. **D**
Patet quod dicis. **Ad** Non itaq̄
volēdo cadere p̄ius sciuit se casurū: q̄
eaderet. **D** Non p̄t aliud obici cō-
clusioni tue. **Ad** Ac si p̄sciebat se
casurū et nolebat tm̄ miser erat dolen-
do q̄tū magis stare volebat et quo erat
iustior: eo debebat esse felicior. **D** Ne-
gari non p̄t. **Ad** Ac t̄to iustior erat
q̄tō magis volebat stare. et quo erat iu-
stior: eo debebat esse facilior. **D** Nō
potest negari. **Ad** Ergo si nolendo
p̄sciebat se casurū tanto erat miserior
q̄tō debebat esse felicior quod nō cōue-
nit. **D** Ita quidē consequi negare
nequeo Sed hoc sepe nō solū sine incō-
uenientia sed et laudabiliter et superna
gratia fieri cognoscit multotiens em̄ ut
paucā de incōmodis iustoz cōmemorē
q̄tō quis iustior: est tanto maiore dolo-
ris cōpassione de aliēo casu afficit. Se-
pe em̄ cum qui maiore habet in iusticia
constātiā videmus ab iniustis maio-
rem pati p̄secutōis instātiā. **Ad** Nō
est eadem ratio in hoibus et in illo an-
gelo homini em̄ natura p̄pter peccatū
p̄imi parentis iam innumerabiliū inco-
modoz facta est passibilis ex qua passibi-
litate multis modis gratia vobis ope-
rat incorruptibilitatē. Ille vero adhuc
nullo peccato precedente alicuius mali
non inuenerat passionē. **D** Satisse-
cisti obiectōi mee. Patet em̄ quia h̄ ip̄a

ratio sicut seperat ab ip̄so malo angelo
sui casus p̄sciētiaz ita nihilomin⁹ om-
nem segregat opinionē. **Ad** Est et
aliud quod mihi satis videt ostendere
nullo mō eū suam ante putauisse futurā
p̄uaricatōez. Nampe ut coactā putā-
uisset aut sp̄taneā: sed nec nullatenus
erat vnde se aliquādo cogi suspicaretur
nec q̄diu voluit in veritate perseuerare
villo mō putare potuit se sola volūtate
illā deserturū. Supra nāq̄ iam mōstra-
tū est eū q̄diu rectā volūtate habuit in
hac ip̄a volūtate voluisse perseuerare.
Quapropter volēdo tenere p̄seuerāter
q̄ tenebat nullo mō video vnde potuis-
set vel suspicari nulla alia accedēte tam
sola se illud deserturū volūtate. Nō ne-
go illū sciuisse q̄ posset mutare volūta-
tem quā tenebat sed dico illū nō potuis-
se putare: q̄ aliquādo omni alia cessāte
tam sp̄tē mutaret volūtatem quā per-
seuerantē tenere volebat. **D** Qui di-
ligenter intelligit quod dicis patenter
videt q̄ nullo mō scire vel putare potu-
it angel⁹ malus se facturū q̄ malefecit.

Sciuit se nō debere velle hoc quod
volēdo peccauit et debere puniri si pec-
caret. **Capitulū. XXII.**

Ed et hoc volo ut pariter ostē-
das si sciuit se non debere velle
q̄ p̄uaricatōe voluit. **Ad** In hoc
dubitare nō debes si supradicta cōside-
ras. Si em̄ nescisset se non debere velle
quod iniuste voluit ignorasset se debe-
re volūtatem tenere q̄ deseruit. Qua-
propter nec iustus esset tenēdo nec iniu-
stus deserendo iustitiā q̄ nescisset imo
nec poterat non velle plus q̄ habebat.
si nesciebat se debere esse cōtētum eo q̄
acceperat. Deniq̄ q̄ ita rational⁹ erat:
ut nulla re p̄hiberet uti ratione non ig-
norabat q̄ deberet vel nō deberet velle
D Rationē tuā non video posse isir-
mari: sed tamē inde mihi videt quedā
oziri questio. Si em̄ sciebat se nō debe-

re deserere quod acceperat utique sciebat nihilominus se debere puniri si desereret. Quod igitur sponte potuit velle unde miser esset qui acceperat inseparabiliter velle unde beatus esset.

Non debuit scire: quia si peccaret puniret. Capitulum. XXIII. Ad

Icut certum quia debere se puniri si peccaret ignorare non potuit ita quod puniret si peccaret scire non debuit. **D** Quod hoc ignoravit si ita rationalis erat ut ei rationalitas non impediret veritatem cognoscere: sicut sepe nostra impedit regnare corruptibili corpore. **Ad** Quia rationalis erat potuit intelligere quod iuste si peccaret puniret. Sed quoniam iudicia dei multa et inuestigabiles via eius nequiuit comprehendere an deus faceret quod iuste facere posset. Sed et si quis dicat quod nullatenus credere potuit deum creaturam suam propter eius culpam dampnaturam quam tanta sua bonitate fecerat presertim cum nullum exemplum iusticie vlcisceris iniustitiam precessisset et certum esset numerum in quo facturi erant qui deo frui deberent tanta sapientia esse prestitum ut sicut nihil habebat superfluum ita si minueret imperfectus esset nec tantum preclarum opus dei ex aliqua parte permansum imperfectum nec vlla ratione scire posset: si homo ita factus erat deum humanam naturam pro angelica aut angelicam pro humana si cadet substituturum sed potius vnaquamque in id ad quod facta erat pro se non pro alia restitutum aut si factus nondum homo erat multominus putare posset ad substitutorem alterius nature illum esse faciendum. Si inquam aliquis hoc dicat quod inconuenientia inest. Sed redeamus ad hoc quod dixeram illum scilicet hanc non debuisse habere scientiam. Si enim sciuisset non posset volens et habens beatitudinem sponte velle: unde miser esset quod non esset iustus non volendo: quod non deberet quoniam non posset velle. Sed et hac ratione considera vtrum scire quod queris debu-

erit: nam si scisset aut peccasset: aut non **D** Unum horum esset. **Ad** Si punita tanta pena nulla indigentia et nulla recogente peccasset: tanto magis puniendus esset. **D** Ita est. **Ad** Non ergo hoc prescientia illi expediebat. **D** Vere peccaturo non expediebat prescire penam. **Ad** Quod si non peccasset aut sola bona voluntate non peccasset aut timore pene. **D** Nihil aliud dici potest. **Ad** Sed quoniam non cauisset peccatum solo amore iusticie ipso opere monstravit. **D** Non est dubium: **Ad** Si vero timore cauisset non esset iustus. **D** Patalam est nullo modo eum debuisse scire indicem sibi penam suam securam peccatum. Sed quoniam eum angelum qui stetit et eum qui non stetit in veritate pari scientia perditos in prima condicione credimus non video cur illi negata sit scientia ista tui tantum tenax erat bona voluntas ut sufficeret ad cauendum peccatum. **Ad** Non tamen posset nec deberet contempnere penam quam prescisset. **D** Sic videtur. **Ad** Sicut ergo solus amor iusticie ita solus odium pene sufficeret ad non peccandum. **D** Nihil plannius. **Ad** Duas igitur habuisset causas non peccandi vnam honestam et vtilem alteram inhonestam et inutilem id est amore iusticie et odium pene. Nam non satis est honestum solo odio pene non peccare ad non peccandum inutile est odium pene vbi solus amor iusticie sufficit. **D** Non est quod possit obicere. **Ad** Quid ergo ratione multo incidi placet eius perseuerantia cum illa sola perseuerandi causa videtur in illo que vtilis est et honesta: quia spontanea quam si simul sese illa ostenderet que inutilis et inhonesta: quia necessaria intelligitur.

Quod etiam bonus angelus hoc scire non debuit. Capitulum. XXIII. **D**

Ic patet quod dicitur ut quod paulo ante volebam eum sciuisse nunc gaudeam eum nesciuisse: nisi quod nunc eam

...possum? hinc scientia
...peccatis ignorare
...alio videri saltem boni
...ter? quod tale culpa est
...scientia e amodo? vnde
...causa non eade et finis
...scit ipse sui experim
...solum alteri? crepulo.
...pleuerant iste alio
...Quapropter scit illi
...pleuerant sciam si
...Si ille dicit hoc solo
...iam peccare non posse
...scia quod er laud
...copata sit ad gl'am
...quod ex gloria sci
...Quodammodo quod mal'
...quod non sit ad
...redire non pro quod
...iste ia ab ore non p
...voluntate pmanit. Pal
...non posse recipere: q
...pena peccati ita huc non po
...tenit e pmanit. Scie
...solo dicit non po
...sciam et casu d
...ad gl'am. XXV. **D**
...scit? sciam? sciam? sciam?
...na tua coepla
...admodum assensu: ideo
...scientia et impotentia
...scit. Non enim eae
...scit quod ipse pleuerant: s
...pleuerant. **Ad** Si tra
...scit boni angel' de
...scit angli vtpote cui expe
...scit qm adque e hac
...scit nec peccare nec miser esse
...scit non quod ipse bene mem
...scit male memur quia omnia
...scit p'ia. **D** Quod
...scit tu monstrat
...scit sciam: tam: tam
...scit: vt ostendat illi

dē eū negare nō possum? hęc sciētiaz q̄
 ip̄o angelo exēplo peccātis ignorare nō
 p̄t. **Ad** Qd̄ nūc vterq; scilicet bonus
 angel⁹ ⁊ mal⁹ cert⁹ ē q; talē culpā talē se
 quis pena: sicut sciētia ē ambob⁹ diuer-
 sa: ita ē sciētie causa nō eadē ⁊ finis dis-
 simul. **Ad** qd̄ ille scit ip̄o sui experimen-
 to: h̄ iste didicit solo alteri⁹ exēplo. S; ille
 illomō q; nō pseuerauit iste alio mō
 q; pseuerauit. Quapropt̄ sicut illi qm̄
 vituperabiliter n̄ pseuerauit sciētia sua
 est ad gl̄iam. Si ḡ ille dicit h̄ solo quia
 hęc habet sciam iā peccare nō posse sa-
 tis patet q; sicut gl̄osa ē scia q̄ ex lauda-
 bili pseuerātia ē cōpata sit ad gl̄iam est
 impotentia peccādi q̄ ex gl̄iosa scien-
 tia est nata. Quēadmodū ḡ mal⁹ ange-
 lus vituperādus ē q; nō p̄t ad iustitiā re-
 dire: ita iste laudādus ē: q; nō p̄t abire.
 Sicut em̄ ille iā redire nō p̄t q; sola ma-
 la volūtate abijt sic iste iā abire nō p̄t:
 q; sola bona volūtate p̄mansit. Palaz
 ḡ ḡ q; sicut illi nō posse recuperare: qd̄
 deseruit ē pena peccati ita huic nō pos-
 se deserere qd̄ tenuit ē p̄miū iusticie.

Ille si etiā h̄ solo dicit iā nō posse
 peccare q; nūc habet sciam ex casu dya-
 boli: tñ illi sit ad gl̄iam. **XXV.**

Alde pulchra esset hui⁹ sciētie
 atq; impotētie ita tua cōtēpla-
 tio si quēadmodū asseris: ideo
 bono angelo eadē sciētia ⁊ impotentia
 q; pseuerauit contigisset. Non em̄ eas
 adeptus esse videt q; ip̄e pseuerauit: h̄
 q; deserto: nō pseuerauit. **Ad** Si ita
 est vt dicit gaudere p̄t bonus angel⁹ de
 casu a potestate angeli vtpote cui expe-
 diebat vt ille caderet qm̄ adeptus ē hęc
 sciētiāz qua nec peccare: nec miser esse
 amplius possit: non q; ipse bene meruit
 sed quia alius male meruit quia omnia
 sūt nimia absurditate plēa. **D** Quā-
 to absurdius videt: sicut tu mōstras ca-
 sū peccantis angeli p̄fuisse stanti: tāto
 magis necessarium ē: vt ostēdas istum

non ideo adeptū esse sciētā de qua agi-
 tur q; ille peccauit. **Ad** Nō debes di-
 cere ideo bonū angelū ad sciētā p̄fecif-
 se hęc q; mal⁹ peccauit: sed bonū ange-
 lū ideo p̄fecisse ad hęc sciētā exēplo ca-
 dentis q; ille peccauit. Si em̄ neut̄ pec-
 casset vterq; daturus erat deus eadē
 sciētiam merito pseuerātie alio mō sine
 alicuius cadētis exēplo. Nullus em̄ di-
 cit deū non alio mō potuisse angel⁹ suis
 hanc dare sciētiam. Cū ergo ille pecca-
 uit exemplo eius istū docuit q; doctur⁹
 erat nō in potētia qz alio mō nō potuit:
 sed maiore potētia qua de malo bonuz
 facere potuit vt nec malū inordinatum
 i regno om̄ipotētis sapiētie p̄maneret.
D Placet mihi valde qd̄ dicitis. **Ad**
 Patet itaq; si bon⁹ angel⁹ h̄ solo iā pec-
 care nō posset q; scit peccatū mali ange-
 li penā secutā esse q; tamē h̄ impotentia
 non illi esset ad minutōem laudis: h̄ ad
 p̄miū suare iusticie. Sed scis q; supra
 claruit euz idcirco peccare nō posse: qm̄
 merito pseuerātie a deo p̄uect⁹ est vt iā
 nō videat qd̄ plus velle queat. **D**
 Nihil excidit eoz que supra rōe inuesti-
 gante cōperimus a memoria mea.

Qz honoremus audito noīe mali et
 qd̄ facit opa q̄ dicit iusticia facere euz
 ip̄a et malū nihil sit. **Cap. XXVI.**

Ed cū oib⁹ q̄stioib⁹ meis satisse-
 ceri illō adhuc expecto aperi ri
 qd̄ sit qd̄ horrem⁹ audito noīe
 mali ⁊ qd̄ faciat opa q̄ iusticia: q̄ malū
 est videt facere vt in raptore in libidio:
 so cū malū nihil sit. **Ad** Breuiter tibi
 respondebo. **Ad** alū q; est iusticia semp
 nihil est malū vero: q; est in cōmoditas
 aliquādo sine dubio est nihil vt cecitas
 aliquādo est aliqd̄ vt tristitia et dolor:
 hęc in cōmoditatē q̄ est aliqd̄ semp odio
 habemus. Cū itaq; audim⁹ nomē mali
 non malū: q; nihil est timem⁹: sed malū
 q; aliqd̄ est q; absentia boni sequit̄. **Ad**
 iniusticia et cecitatē qui malum et nihil
 liij

sunt secutur multa incōmoda q̄ maluz z aliqd̄ sūt. et h̄ sūt q̄ horrem⁹ audito no mie mali. Lū aut̄ dicim⁹ q̄ iniusticia facit rapinā aut cecitas facit hoīem cadere in foueā: nequa q̄ intelligēdū ē q̄ in iusticia aut cecitas faciāt aliqd̄ sed si iusticia eēt in volūtate et visus in oculo: nec rapina fieret nec casus in foueā. Tale est cū dicim⁹: absētia gubernaculi impellit nauē i scopulos: aut absētia freni facit equū discurrere q̄ nō est aliud q̄ si gubernaculū abest nauī z frenū equo q̄ si adessent nec vētī nauē impellerēt nec equus discurreret. Sicut nāq̄ gubernaculo nauis z freno regitur equus sic iusticia gubernatur volūtās hoīs et visu pedes. **D**

Unde venit malū in angelū qui bonus erat. **Capitulū. XXVII. D**

Je mihi de malo q̄ est iniusticia satisfecisti vt iā oēs in core meo que de illo inesse solebāt questiones sint deterse. De h̄ em̄ malo q̄stio nasci videt̄ qm̄ si esset aliqua essētia eēt a deo a quo et necesse est esse oē q̄ aliqd̄ est z impossibile est esse peccatū siue iniusticiā. De malo vero q̄ est incōmoditas si aliquādo ē aliqd̄ nihil video recte fidei obuiare. Sed ne tedeat te breuiter respōdere fatue interrogatiōi mee: vt sciētia qualiter h̄ ipm̄ querētib⁹ respōdeā q̄pe nō semp̄ facile est inspiēti nisi piēter q̄rētī sapiēter respōdere. Quero igit̄ vnde p̄mū venit malū qd̄ dicitur iniusticia siue peccatū in angelū q̄ fact⁹ est iust⁹. **AD** Dic tu mihi vnde venit nihil in aliqd̄. **D** Nihil nec venit nec recedit. **AD** Cur igit̄ queris vnde venit iniusticia q̄ nihil ē. **D** Quia q̄ndo iusticia recedit inde vbi erat dicim⁹ accedere iniusticiā. **AD** Dic igit̄ q̄ magis p̄prie z apci⁹ dicit̄ z quere de abcessu iusticie. Si qd̄ sepe apta interrogatiō et pedit respōsiōnē z inepta reddit impediōrē. **D** Cur igit̄ recessit ab anglo iu

sto iusticia. **AD** Si p̄prie vis loqui recessit ab eo sed ipse deseruit eā volēdo q̄ nō debuit. **D** Cur deseruit eā. **AD** Lū dico q̄ volēdo qd̄ nō debuit eā deseruit a p̄te ostēdo cur z quaz illā deseruit. **AD** Ideo illā deseruit q̄ voluit q̄ velle nō debuit z h̄ mō id volēdo q̄ nō debuit illā deseruit. **D** Cur voluit q̄ nō debuit. **AD** Nulla causa p̄cessit hāc volūtātē nisi q̄ velle potuit. **D** An idē voluit q̄ potuit. **AD** Nō q̄ similiter potuit bon⁹ angel⁹ velle nec tamē voluit. **AD** Null⁹ vult q̄ velle p̄t ideo q̄ p̄t siue alia causa q̄uis nūq̄ velit si non p̄t. **D** Cur igit̄ voluit. **AD** Nō nisi q̄ voluit nā h̄ volūtās nullā aliā habuit causā qua impelleret aliquatenus: aut at traheret sed ipse sibi efficiens causa fuit si dici potest z effectū.

potestas volendi qd̄ non debuit bona fuit semp̄ et ipsum velle bonū q̄tum adesse. **Capitulū. XXVIII. D**

potestas ipa volendi z ipsuz velle fuit aliquod bonum fuit a deo. **AD** Utrū fuit aliquid et potestas quidē nō nisi bonū aliquid z spontaneū donū dei velle aut̄ secūdum essētiā bonū: sed qm̄ nō iuste factum est malū z tamē a deo fuit a quo est omne q̄ aliquid est. **AD** Nempe nō solum h̄ habet aliquis a deo q̄ deus spōte dat: sed etiam q̄ iniuste rapit deo p̄mittente. **AD** sicut dicit̄ deus facere q̄ p̄mittit fieri ita dicit̄ dare q̄ p̄mittit rapi. **AD** igit̄ p̄mittēte deo angelus malus per rapinā vsus est potestate a deo sponte data: a deo habuit vti q̄ nō est aliud: q̄ ipsum velle. **AD** Non est em̄ aliud velle q̄ vti potestate volendi sicut idem est loqui z vti potestate loquendi.

bonis qua fieri permittit. facere dicit̄ nō in

Explicit de casu dyaboli
*Jam si hō bona agit licet quamvis sit a m̄
 gra dūna attribuit nō sibi debet z mala
 aut nō deo sed dyabolo, carni, z appetitū
 q̄ quamvis deus p̄sarat mala et p̄uide
 p̄destinat, nō em̄ hūi consequi necessitas
 mali agendi, in hōib⁹ libent̄ sed terminū ut
 p̄sunt, quādiū p̄sant sol.*

pro m

abitati v

si vel neganti quod sic al
 qua talis natura: qua mi
 nus cogitari possit tam
 illi vti p̄mo p̄ari qd̄ ip
 quod dicit̄ de illa tā habere
 quod dicit̄ illa dicit̄ qd̄ d
 quod dicit̄ quia: qd̄ intellig
 quod dicit̄ in solo intellectu: et
 quod dicit̄ ita probatur: qua ma
 quod dicit̄ intellectu et in re quam
 quod dicit̄. Et si illud in solo est
 quod dicit̄ illo erit: quicquid ma
 quod dicit̄ si maius omnibus min
 quod dicit̄ non erit maius oibus q̄
 quod dicit̄. Et ideo necesse est m
 quod dicit̄ q̄ est iam probatū est in m
 quod dicit̄ in solo intellectu: sed in r
 quod dicit̄ aliter maius omnibus est
 quod dicit̄. Respondi solita potes
 quod dicit̄ tam esse dicitur in intellectu
 quod dicit̄ aliud nisi quā d̄ quod d
 quod dicit̄. Bonne et quocunq̄ fā
 quod dicit̄ modo in capis et
 quod dicit̄ intellectu habere similitudē de
 quod dicit̄ ea dicente alioque: quocunq̄
 quod dicit̄ intelligitur nisi forte ta
 quod dicit̄ esse vti nō eo modo quo
 quod dicit̄ vti vbi haberi possunt
 quod dicit̄ et ideo nō dico illud audire
 quod dicit̄ velle in cogitāde habere: sed
 quod dicit̄ et intellectu habere q̄ scilicet
 quod dicit̄ possim h̄ aliter cogitare nisi
 quod dicit̄ id est scitā cōprehendē
 quod dicit̄ esse existere sed non hoc est.
 quod dicit̄ quidem non h̄ erat aliud idē q̄
 quod dicit̄ habere rem in intell
 quod dicit̄ itaq̄ tempore loquens intel
 quod dicit̄ esse vti de pictura que p̄
 quod dicit̄ p̄tenti esse credibile:
 quod dicit̄ et audiam fuerit illud nō